

Autobiografija i pisanje u poeziji i prozi Anke Petričević i Vesne Krmpotić

Tolić, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:223717>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za kroatistiku

MARIJA TOLIĆ

**Autobiografija i pisanje u poeziji i prozi Anke Petričević i
Vesne Krmpotić**

Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2023.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za kroatistiku

MARIJA TOLIĆ

**Autobiografija i pisanje u poeziji i prozi Anke Petričević i
Vesne Krmpotić**

Diplomski rad

Izv. prof. dr. sc. Marina Protrka Štimec

Zagreb, srpanj 2023.

PODACI O AUTORU

Ime i prezime: Marija Tolić

Kroatistika i fonetika (smjer: nastavnički i rehabilitacija slušanja i govora)

PODACI O RADU

Naslov rada na hrvatskome jeziku: Autobiografija i pisanje u poeziji i prozi Anke Petričević i Vesne Krmpotić

Naslov rada na engleskome jeziku: Autobiography and writing in poetry and prose by Anka Petričević and Vesna Krmpotić

Datum predaje rada: 24. lipnja 2023.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOGA RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisala diplomski rad pod naslovom

Autobiografija i pisanje u poeziji i prozi Anke Petričević i Vesne Krmpotić

i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Marija Tolić

Zagreb, 24. lipnja 2023.

Sadržaj:

Uvod	2
1. Biografski podaci o Anki Petričević	3
1.1. Teme i motivi u pjesništvu Anke Petričević	4
1.2. Odlike književnog stvaralaštva Anke Petričević	5
1.3. Stvaralaštvo Anke Petričević u kontekstu krugovaške generacije	7
2. Biografski podaci o Vesni Krmpotić	11
2.1. Stvaralaštvo Vesne Krmpotić u kontekstu krugovaške generacije	13
2.2. Odlike književnog stvaralaštva Vesne Krmpotić	14
3. Ženska književnost u okviru krugovaške generacije	20
4. Autobiografska proza Anke Petričević	21
4.1. Autobiografija kao žanr	22
4.2. Autobiografski sporazum u prozi	24
4.3. <i>Žeda za vječnom ljubavlju</i>	25
5. Poezija Anke Petričević	26
5.1. <i>Tužaljke</i>	27
5.2. <i>Tajanstvo dubina</i>	30
5.3. <i>Pjesme srca</i> i ostale zbirke	31
6. Autobiografska proza Vesne Krmpotić	37
6.1. <i>Brdo iznad oblaka</i>	37
6.2. <i>Vlastopis</i>	39
7. Poezija Vesne Krmpotić	41
7.1. <i>Prva pjesma</i> , Izgubljeni biser	43
7.2. <i>Predigra</i>	45
7.3. <i>Niska</i>	46
7.4. Pjesme posvećene ocu	49
7.5. <i>Djetetu u utrobi</i>	51
7.6. <i>Ljevanica za Igora</i>	52
8. Usporedba stvaralaštva Anke Petričević i Vesne Krmpotić	55
Zaključak	58
Literatura	59
Sažetak	62
Summary	63

Uvod

Tema diplomskog rada je autobiografija i pisanje u poeziji i prozi Anke Petričević i Vesne Krmpotić. Cilj rada je analizirati autobiografsku poeziju i prozu ove dvije književnice, usporediti stvaralaštva književnica koje su stvarale svoja djela u istoj krugovaškoj generaciji. Također, kroz rad govorimo o biografijama ovih dviju književnica, odlikama stvaralaštva te stilu pisanja. Rad je podijeljen na osam poglavlja.

Prva dva poglavlja donose biografske podatke Anke Petričević i Vesne Krmpotić. Prvo poglavlje donosi biografske podatke o Anki Petričević. Kroz to poglavlje govori također o motivima i temama pjesništva, odlikama pjesništva te o stvaralaštvu Anke Petričević u kontekstu krugovaške generacije. Drugo poglavlje govori o biografskim podacima o Vesni Krmpotić, o stvaralaštvu Vesne Krmpotić u kontekstu krugovaške generacije te o tematskim razdobljima u stvaralaštvu Vesne Krmpotić.

Treće poglavlje govori o autobiografiji u hrvatskoj književnosti, kada se javlja, u kojim djelima i koji književnici su pisali autobiografska djela.

Unutar četvrtog poglavlja riječ je o autobiografskoj prozi Anke Petričević i tu analiziramo djela *Žeđa za vječnom ljubavlju*, dok u petom poglavlju govorimo o autobiografskoj poeziji iste književnice i kroz to poglavlje analiziramo pjesničke zbirke *Tužaljke*, *Pjesme srca* i *Tajanstvo dubina*.

Šesto poglavlje uvodi nas u autobiografsku prozu Vesne Krmpotić i u toj analizi su nam poslužila djela *Brdo iznad oblaka* i *Vlastopis*. Nakon toga analiziramo autobiografsku poeziju kroz pjesme *Izgubljeni biser*, *Ljevaonica za Igora*, *Niska*, *Pismo ocu*, *Djetetu u utrobi* te na kraju poglavlja analiziramo *Pjesmene priče* Vesne Krmpotić.

Kao zadnje poglavlje dolazi usporedba stvaralaštva Anke Petričević i Vesne Krmpotić. Analiza je napravljena tako da pišem o svim sličnostima i razlikama ovih dviju književnica te književnim utjecajima koji su doveli do tih sličnosti i razlika. U drugom dijelu analize govori se o utjecaju književnica u društvu, njihovoj ulozi u obitelji, s velikim naglaskom na religioznost koja uvelike utječe na život obiju književnica pa tako i na njihovo književno stvaralaštvo.

1. Biografski podaci o Anki Petričević

Anka Petričević (Sestra Marija od Presvetoga Srca) je hrvatska književnica (Lovreć, 2. I. 1930). Diplomirala je na Filozofskom fakultetu (1955) i na Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove (1975.) u Zagrebu. Klarisa, od 1956. živi u samostanu sv. Klare u Splitu. Utemeljiteljica je (1975.) i urednica biblioteke asketsko-mističnih djela Symposion.

Slika br.1: Anka Petričević

Izvor: <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/splitska-klarisa-ulazi-u-akademiju-po-prvi-put-u-povijesti-515459>

Piše pjesme duhovno-religijskoga, zavičajnog i domoljubnoga nadahnuća (*Stazama ljubavi*, 1961; *Nedopjevana pjesma*, 1964; *Sagni se, majko*, 1967; *U noći*, 1970; *Alvernija*, 1982; *More sjaja*, 1983; *Otkupiteljeva ljubav*, 1986; *Tužaljke*, 1989; *Molitve srca*, 1993; *Dosegnuh svoj sjaj*, 1994; *Moj vječni izvor*, 1996; *Sveta žrtva*, 2000; *Zov vječnih vrhunaca*, 2001; *Hrvatska, zemljo moja*, 2001; *Estera*, 2004; *Vječni izvor života*, 2006., i dr.), meditativnu i autobiografsku prozu (*Tornju bjelokosni*, 1988; *Žeđa za vječnom ljubavlju*, 1990), drame (*Juriš na sinjsku tvrđavu*, 1971; *Pokrštenje Ilira i Hrvata*, 1976), studije i eseje. Zastupljena je u mnogobrojnim antologijama hrvatskog pjesništva. (Hrvatska enciklopedija, 2022)

Osim što je pjesnikinja, Petričević je i slikarica, glazbenica, autorica autobiografske, meditativne, transcendentne i filozofsko-teološke proze, autorica pjesničkih zbiraka, poema, balada i lirske proze, epskog i lirsko-epskog pjesništva, dramskih sinopsisa i recitala, povijesnih monografija i kataloga te znanstvenih studija i rasprava s područja filologije, filozofije i teologije. Njezin ambiciozni stvaralački duh s lakoćom ulazi u nove svjetove sugovornika i čitatelja, recipijenata Symposiona, knjižnice asketsko-mističnih djela, kojoj je utemeljiteljica i urednica, autorica predgovora, pogovora, interpretacija i tumačenja.

1.1. Teme i motivi u pjesništvu Anke Petričević

Anka Petričević je suvremena hrvatska pjesnikinja lirske i lirsko-epske pjesništva s tridesetak zbirki kojima slavi Boga, ispisuje svoje čežnje i ushite, pjeva o vječnoj ljubavi. Njezin koncept ljubavi je Božja blizina, vječna, božanska ljubav koja ju odvodi k spasenju, uznesenju i sjedinjenju s mističnim Zaručnikom, što isključuje i uklanja misao o osjetilnoj požudi i intimnom, ljubavnom pjesništvu utemeljenu na erotskom dahu i doživljaju. Njezino je pjesništvo iznad same religioznosti, višeznačno i univerzalno, pjesništvo širine i dubine, život sam, a ne samo religija ili životna filozofija. Novija zbirka *Pjesme srca* donosi nizove skraćenih stihova uvučenih u desne rastere, u kojima je do savršenstva ustalila posebnu arhitektoniku koju smo nazvali lirskim pjesmama prividnih strofa. Prostorni razmještaj u funkciji je cjelokupnoga ustroja pjesme: ritmičkoga, semantičkoga i doživljajnoga. *Pjesme srca* samosvojni su poetski govor, jedinstven u hrvatskom pjesništvu na razmeđu dvaju tisućljeća i neponovljiv vrhunac na dar: lirika, pjev, molitveni ton i žar, kadence bola i kantilene žarkih žudnja, opjevana čistoća i sklad. Nezanemarivo je i lirsko-epsko pjesništvo Sestre Marije od Presvetoga Srca, osobito spjev *Apokalipsa*, kojim se potvrdila pjesnikinjom dovršene povijesti, te prigodnim domoljubnim pjesništvom.

O samoj autorici javnost može saznati gotovo sve iz njezine autobiografske trilogije. Nakon *Žeđe za vječnom ljubavlju* (1990.) u kojoj je pisala o svojem djevojaštvu i mladosti do odlaska u samostan na *Svijećnicu* 1956. godine, uslijedila je autobiografska proza *Vječna je ljubav njegova* (1992.) i *Vječnost ljubavi* (2013.).

O. fra Josip Lucić priredio JE posebno izdanje autobiografske proze *Ti si me zvao* (2015.), izbor dnevnčkih zapisa iz pera djevojke, profesorice jugoslavistike u kojem piše o svojem izboru odlaska u samostan s najstrožom klauzуром sestara klarisa, redovnica, kojim je iznenadila ne samo poznanike, prijatelje i profesore, nego i svoje bližnje. Sestra Marija od Presvetoga Srca

na više je od stotinu autorskih araka prikazala svoje životno putovanje i ostavila zapis o minulom vremenu, o sebi i suvremenicima. (Buljac, 2012: 37-60)

Nanizala je dnevničke zapise sukcesivno protkane i popraćene zbivanjima, ali i naknadnim memoarskim unosima, u kojima je svjedočila o svojem djevojaštvu i mladenačkim danima. Zbivanja su dokumentirana razgovorima i susretima s poznatima i manje poznatima, putopisnim sitnicama, opisima krajolika, razmatranjima o kulturološkim izazovima, pogledima na zbivanja i društvena previranja, tumačenjima i prosvjednim bilješkama te dnevnim meditacijama i transcendentnim, mističnim viđenjima. Autobiografski zapisi istodobno su odjeci, objašnjenja i tumačenja njezina pjesništva i znanstvenih prinosa. (Buljac, 2018: 73)

Svojom humanosti i etičnosti zapisi su dragocjeni općeljudskom, domovinskom i religioznom zauzetosti, otvorenosti prema svijetu kojemu se obraća. U njima autorica sustiže ljepotu pjesničke riječi ili pak uvjerljivu misaonost eseja i znanstvenih rasprava. Svojim izravnim, osobnim očitovanjima obraća se Bogu koji poznaje svaku njezinu misao, kako bi dio svoje prebogate punine, obuhvaćene neizmjernom božanskom ljubavi predala drugima, da i oni pronađu put k Svjetlosti.

Bibliografska proza donosi subjektivni, osobni pristup kojem je svrha osmisliti i svjedočiti svoje životno poslanje, životne korake i odabire, duhovno-mistična iskustva, darivanja bližnjemu, meditacije i transcendencije, doživljaje beskraj i vječnosti.

Sestra Marija od Presvetoga Srca urednica je i utemeljiteljica Symposiona, niza koji je dostigao 118 naslova, uz tridesetak koji pripadaju drugom nizu. Nagrade i priznanja uglavnom su je mimoilazile, izuzmemo li nagradu *Književnoga Jadrana* iz studentskih dana, nagradu iz zaklade Tadijanović 2009., nagradu Antuna Branka Šimića 2011. te povelju *Dobro, jutro more* iz 2017. godine. Ovdje ne navodimo Županijsku nagradu. Dopisna je članica HAZU.

1.2. Odlike književnog stvaralaštva Anke Petričević

Pjesnički opus s. Marije od Presvetoga Srca jest zaokružen, ali još nije dovršen. Poznato je da ima više desetaka njezinih neobjavljenih pjesama, kao i to da bistri um i neumorni stvaralački duh svakodnevno nastoji poslove ovoga svijeta oplemeniti novim i još novijim darovima.

Podsjetimo, Sestra Marija od Presvetoga Srca ušla je u hrvatsku književnost imenom Anka Petričević ranih pedesetih godina dvadesetoga stoljeća. Pjesme je počela objavljivati u

Studentskom listu, Književnom Jadranu, Hrvatskom kolu i Krugovima. U doba iznimne pjesničke slave, nagrade *Književnoga Jadrana* za pjesmu *Uputi se, majko*, nakon laskavih priznanja i velikih očekivanja, odlučila je prihvatiti strogu klauzuru redovnice sv. Klare u splitskom samostanu, u kojem od Svijećnice 2. veljače 1956. godine predano provodi potpuni pokornički život: post, strogu pokoru, svakodnevna bdjenja, molitve, meditacije i kontemplacije, a sve u svrhu postizanja savršene ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Svatko tko bi htio studioznije proučiti lirski pjesnički opus Sestre Marije od Presvetoga Srca, morao bi u svojem istraživačkom polju i duhovnom obzorju obuhvatiti brojne pjesničke zbirke i poeme, kulturnoj javnosti do kasnih osamdesetih gotovo nepoznate: *Tužaljke* (zbirka, napisana 1952. – 1955.; Književni krug, Split, 1989.), *Stazama ljubavi* (Split, 1961.), *Zvijezda nad Betlehemom* (Zagreb, 1961., 1967. i 1994.), *Nedopjevana pjesma* (1964.), *Sagni se, Majko* (1967.), *U noći* (1970.), *Pjesma Ljubavi* (1974.), *Ovdje je sva povijest moja* (poema, 1976.), *Magnificat* (1980.), *Alvernija* (poema, 1982.), *More Sjaja* (1983.), *Apokalipsa* (poema, 1983.), *Otkupiteljeva ljubav* (poema, 1986.), *Ave Maria* (poema, 1988.), *U sjaju Slobode* (sonetni vijenac, 1993.), *Molitve srca* (balade, 1993.), *Dosegnuh svoj Sjaj* (1994.), *Moj vječni Izvor* (1996.), *Mistične ruže* (1997.), *Moj bijeli dan* (1998.), *Zov vječnih vrhunaca* (2001.), *Tajanstvo dubina* (lirska pjesnička proza, 2007.), *Pjesme srca* (2011.).

Ako bi pak tko želio svoje misli, stavove i zaključke ovjeriti kritičkim prosudbama i razmišljanjima drugih autora o njezinu pjesništvu, sama pjesnikinja olakšala mu je poslove prikupljanja periodične građe zato što je brižno skupljala kritičke prosudbe, kako o svojem pjesništvu tako i o ostalim djelima, i objavila ih u zasebnoj knjizi nešto manjoj od 44 autorska arka. U prvom dijelu knjige sedamnaest je dotad neobjavljenih članaka s uvodnom riječi msgr. dr. Frane Franića. U drugom dijelu je 111 objavljenih radova: proslova, predgovora i pogovora posvećenih njezinim pjesničkim i drugim prinosima, objavljenim u bibliotečnom nizu Symposion, koji je 1975. sama pokrenula; te osvrta, kritičkih prikaza i recenzija, objavljenih u vjerskom tisku, često inozemnom. Potpisnici bi se često pseudonimima skrivali. Nedugo poslije zaredali su se brojni osvrti, prikazi i kritičke prosudbe; a i uvrštavanje njezinih pjesama u antologijske izbore. Izdvojit ćemo kako su autoričine zbirke zapaženim pogovorima popratili ugledni znanstvenici: Boro Pavlović ogledom je popratio *Tužaljke*, u kojem je svjedočio o pjesničkim susretima i o njezinim pjesmama, 1994. Dragutin Rosandić pogovorom u zbirci *Dosegnuh svoj Sjaj*, Nedjeljko Mihanović 1997. u zbirci *Moj vječni Izvor*, te 2007. u knjizi lirske pjesničke proze *Tajanstvo dubina*, Drago Šimundža 1997. u zbirci *Mistične ruže*, Božidar

Petrač 2001. godine u zbirci *Zov vječnih vrhunaca* i Miljenko Buljac 2011. u zbirci *Pjesme srca*.

1.3. Stvaralaštvo Anke Petričević u kontekstu krugovaške generacije

Anka Petričević počela je pisati već u mladim danima i to poeziju. Iako je već s desetak godina imala napisanu nekolicinu vlastitih pjesama, prva je priznanja počela dobivati pedesetih godina, kada je već bila studentica i kada je njena književnost sazrela. Na to nam ukazuju i već spomenute nagrade koje je tada dobivala od kojih je prva 1952. godine časopisa *Književni Jadran*. (Petričević, 1990: 295)

„Da, dobila sam prvu nagradu, prvu književnu nagradu, 12 i to upravo zbog te pjesme.

Mjesto veselja, briznuh u plač. Da, to je nagrada za ove boli.“ (Petričević, 1990: 297)

Početak 50-ih godina 20. stoljeća burno je opteretio hrvatsku književno-kulturnu scenu. Polemike o smislu i zadaćama književnosti i umjetnosti bile su teme koje su opteretile retke novina, objavljivali su se časopisi, pisalo se, dokazivalo i opovrgavalo bez stajanja. Odigrao se tzv. „sukob starih i mladih“, a spor je splasnio kada su mladi umjesto teoretiziranja počeli iznjedrivati zrelija i unosnija djela, dok se i samo objavljivanje istih odvijalo jako brzo, najviše zahvaljujući časopisu *Krugovi* „otvoren svima koji su mu željeli prići, bez ikakve starosne ili estetske (a to je podrazumijevalo i bez ikakve ideološke) diskriminacije. (Jelčić, 2004: 473)

„Krugovi su bili generacijski „oblik duhovne i kreativne slobode, naše zauzimanje i za klasičnost, za tradiciju, i nacionalnu i europsku, ali istodobno traganje da svim oblicima moderniteta što ih je nova književnost svijeta nudila našoj znatiželji.“ (Milanja, 2000: 59)

Dok su naši partijski krugovi bili zaokupljeni socijalističkom ideologijom, a književnici u isto vrijeme tražili izlaz iz „kompleksnoga zagrljaja vlasti i umjetnosti“ (Šimundža, 2003: 26) paralelno se s time europska književnost zasitila dotadašnjeg egzistencijalističkog diskursa i literaturom apsurdna. Stoga su se, na temelju potonje spomenutih strujanja, razvile nove formacije: antiteatar odnosno nova drama i nova, moderna poezija odnosno novi roman. Te su vrste naslijedile koncept egzistencijalističkog diskursa i nastavile slijediti koncept književnosti apsurdna pa je objektivni korelativ njihovih književnih vrsta progovarao o različitim vizijama besmisla. Ovakvo uređenje društva i književnosti donosilo je probleme i Anki Petričević, inače izričito duhovnoj pjesnikinji. Što nam svjedoče i ove rečenice iz njezine autobiografije:

„Ubrzo se u Klubu književnika saznalo da sam boravila u samostanu na Sv. Duhu. Prepričavalo se da su me vidjeli u crnoj haljini s bijelim ovratnikom kao što nose kandidatice. Čuli se razni komentari. Oni koji su na ideološkom planu bili time pogođeni, pozvali su Tadijanovića na odgovornost, jer on se najviše zauzimao za mene, za moju afirmaciju.“ (Petričević, 1990: 369)

„Novost krugovaške poetike vidi se i u načinu na koji ta generacija odgovara na pitanja koja se pred svaku poeziju postavljaju“ (Pavličić, 2002: 66) ističe Pavličić i nastavlja:

„Ovi pjesnici uspostavljaju među samim tim pitanjima novu hijerarhiju, a daju na njih i odgovore posve drukčije od onih što ih je lirika nudila u tridesetim i u dijelu četrdesetih godina. Tako za njih na prvo mjesto izbija pitanje o autoru i njegovu položaju, o njegovu mjestu u društvu, ali i o njegovu mjestu u lirskoj pjesmi.“ (ibid. 67)

Vođeni ovakvim pitanjima, *krugovaši* će tkati svoju poetiku koju će naposljetku iznositi i u svojim esejima, teorijskim fragmentima kojima će objašnjavati ono što i sami traže od poezije i od pjesnika. Počevši s krilaticom Vlatka Pavletića *„Neka bude živost“*, *krugovaši* će početi novo poglavlje u hrvatskoj književnosti 1952.

„Vlatko Pavletić je osjećao potrebu da, bez citiranja autoriteta, preuzme bitne društvene zadaće, a njegova mladost toj je potrebidavala znatnu energiju.“ (Prosperov Novak, 2004; 156)

Razdoblje *krugovaša* obilježeno je izdavanjem časopisa *Krugovi* od 1952. godine do 1958. godine, a u to razdoblje spadaju pretežito književnici rođeni od 1922. godine do 1932. godine.

Nakon razdoblja *krugovaša* nastupa razdoblje novog realizma već od 1940. godine. Godina 1945. je sintezom umjetnosti i revolucije iz 1940/41. donijela novo ime razdoblju, socijalistički realizam koji obilježava godine od 1945. do 1948. (Lasić, 1970: 46) Unutar ovog razdoblja je teško govoriti o fazama, već su te četiri godine, koliko je trajanje razdoblja bilo, činile kompaktnu cjelinu koja se oslanja na principe koji su nastali unutar revolucije 1940/41 godine.

„Budući da je socijalistički realizam proglašen osnovom metodom sovjetske umjetničke književnosti i književne kritike, on zahtjeva od umjetnika vjerodostojan, povijesno-korektan opis stvarnosti u njezinom revolucionarnom razvoju. Pri svemu tome treba voditi računa da vjerodostojnost i povijesna konkretnost umjetničkog prikazivanja stvarnosti budu u skladu sa zadaćom idejne preobrazbe i odgoja radničkih masa u duhu socijalizma.“ (Peruško Vindakijević, 2015: 152)

„Socrealizam je u poetsko-estetskom smislu bio vođen idejom povijesnog optimizma, veselja, humanizma i didaktizma, a sve to na estetskim krilima mimesisa – maksimalno vjerodostojnog oponašanja zbilje.“ (ibid. 156) Ovo razdoblje se razlikuje jer se autor poistovjećuje s likom te autor kroz lik koji je „prijatelj općeg dobra“ daje primjer koji bi trebalo slijediti u stvarnom životu. S obzirom na to da se i autor poistovjećuje s likom potrebno je autora odmaknuti od starog načina života, on više nije napaćena i socijalno devijantna individua, već je bačen među radničku klasu i od tu treba stvarati. (ibid. 157) Smatrali su da literatura treba izraziti revolucionarno kretanje stvarnosti jer je smisao književnosti bio u borbi. (Lasić 1970: 65) Otvorenim neslaganjem i sukobom između zagovornika dogmatske sovjetsko-harkovske linije i nadrealističke linije dolazi do sukoba unutar cijele jedne književne struje. Stanko Lasić u svojoj knjizi naslova *Sukob na književnoj ljevici* tvrdi da je sukob s vremenom postajao sve manje povezan s književnosti, a sve više s politikom, odnosno različitim ideologijama. Lasić također zagovara ideju da je za sam nastanak sukoba krivo objavljivanje „Predgovora ‘Podravskim motivima’ Krste Hegeđušića“ Miroslava Krleže, a nakon Krležina „Predgovora“ sukob je eskalirao. (Peruško Vindakijević, 2015: 159) Otpore estetskom dogmatizmu socijalističkog realizma pružio je prvo Miroslav Krleža jer se protivio tumačenju transcendentalne prirodne ljepote kroz okove politike te to izjednačava sa sagledavanjem iste kroz kanonski koncept razuma. Tako transcendentalna priroda ljepote kao takva gubi puninu svog smisla. M. Krleža je u svome tekstu zapravo branio stvaralačku slobodu ističući kako umjetnička ljepota ne smije podleći nikakvim ideologijama: „O ljepoti može se govoriti s lijeva i s desna, odozgo i odozdo, o ljepoti mogu se pisati (dosadne, uglavnom) knjige, kao što se već pišu stoljećima, a da se unatoč pokoljenjima i ogromnim knjižnicama nije reklo savršeno ništa više nego što o sebi govori ljepota sama“. (ibid. 18) „Davilo se i utapalo na sve strane, a naš književni humanizam pokazao se kao isprazna hartija (...) Književnost danas treba ostvariti pobjedu nad mračnim i magičnim mitom socijalne književnosti (Krleža 1945: 3).“ (ibid. 161) Sukob će biti okončan 1952. godine na „Trećem kongresu Saveza književnika Jugoslavije“. Taj je spor u povijesti poznat pod nazivom „Sukob na književnoj ljevici“ te je, prema I. Peruško, bio jedan od razloga neuspjeha socrealizma u hrvatskoj književnosti. (ibid. 17) Pedesete godine tako označavaju razdoblje postepenog napuštanja socrealizma, destalinizacije i otvaranja Zapadu, a književnost „postaje prostorom traženja, kreacije, eksperimenata, sukoba mišljenja i potrage za novim estetskim uporištima“. (Nemec 2000: 291) Spomenuvši već 1952. godinu kao bitnu prekretnicu sloma socrealističkog koncepta književnosti, bitno je napomenuti kako su u istoj bitna dva događaja – u travnju počinje objavljivanje prvog broja časopisa *Krugovi* čiji je

urednik bio Vlatko Pavletić. U njemu on objavljuje esej *Neka bude živost* čiji je naziv ujedno bio geslo budućeg naraštaja *krugovaša* u hrvatskoj književnosti.

„Umjetnost je izraz, a ne odraz, koja teza ad limine odbacuje teoriju odraza, temeljenu u socrealističkoj estetici; suvremen način života diktira tip i model književnosti, pa zato „u ime realizma današnjice moramo prevladati realizam prošlosti“; u tom se smislu rađa nova umjetnost...“(Milanja, 2000: 53-54)

Upravo 1952. godina je prijelomna godina u našoj književnosti te tada počinje izlaziti i časopis *Krugovi* i kada Miroslav Krleža na ljubljanskom kongresu književnika drži govor o slobodi umjetničkog stvaranja.(Jelčić, 1997: 306)

„...Krleža u osporavanju socrealističke dogme brani i pravo na l' art pour l' art, zaključivši u ono doba heretičkom tvrdnjom, da istinsku, izvornu umjetnost stvaraju samo individualni talenti.“(Jelčić, 1997: 306)

Često su se vodile žustre rasprave o ovim pitanjima na rubu političkih optužbi pa je logičnim slijedom došlo i do grupacija.

„Izbio je spor „starih“ i „mladih“, sličan onome s početka prve moderne,...“ „Spor je sam po sebi splasnuo čim su mladi počeli davati zrelija djela, a na to nije trebalo čekati dugo, pri čemu je ključnu ulogu odigrao časopis „Krugovi“, otvoren svima koji su mu željeli prići , bez ikakve starosne ili estetske (a to je značilo idejne) diskriminacije.“(Jelčić, 1997: 307)

Takvih *Krugova* bez diskriminacije bila je član i sama Anka Petričević.(Petričević, 1990.) Uz nju u tu skupinu takozvanih krugovaša pripadaju i autori poput Slavka Mihalića, Slobodana Novaka, Milivoja Slavičeka, Ivana Slamniga, Josipa Pupačića, Vlade Gotovca, Vlatka Pavletića, Antuna Šoljana, Zvonimira Goloba, Vesne Krmpotić i Irene Vrkljan čine tu skupinu.(Pavličić, 2002: 66) Međutim, stariji konzervativci nisu odustali lako i s obzirom na svoje ime i utjecaj u književnosti mogli su postavljati uvjete pa su ih naravno i postavili. Oni su mladima tolerirali modernizam ako neće dovoditi u sumnju političke ideje i institucije metafizičkog autoriteta partije, to je trajalo desetak godina dok 'mladi' književnici, većinom pjesnici, a kasnije tek poneki profilirani kao prozaici, nisu stekli ugled i utjecaj.(Jelčić, 1997: 307)

„Ovi pjesnici uspostavljaju među samim tim pitanjima novu hijerarhiju, a daju na njih i odgovore posve drukčije od onih što ih je lirika nudila u tridesetim i u dijelu četrdesetih

godina. Tako za njih na prvo mjesto izbija pitanje o autoru i njegovu položaju, o njegovu mjestu u društvu, ali i o njegovu mjestu u lirskoj pjesmi.“(Pavličić, 2003: 67)

Pjesnik koji je također pripadao razdoblju krugovaša, a čije stihove spominje i autorica u svome djelu, je Josip Pupačić. Anki Petričević su bliski njegovi stihovi, jer kako i sama kaže on joj je „srodan kao lirik“. Pupačić u svojoj poeziji koristi začudnost djetinjstva i liriziranje zavičaja. U tome se ugledao na preteču *krugovaša*, Juru Kaštelana, a Anka Petričević na njega. Jure Kaštelan se u vodama naše poslijeratne književnosti jasno vidi i bogato ocrtava na mapi nekoliko pjesničkih generacija. Prvom zbirkom pjesama *Crveni konj* (1940.), čiju je nakladu uništila cenzura, iskazao je politički angažman i zacrtao većinu preokupacija i značajki svojega pjesništva. To je lirika grada u ozračju predratnog vremena i sa slutnjom rata. Baštineći stih hrvatske usmene književnosti i dotadašnjega pjesništva, a s osloncem o aktualne poetike Federica Garcíje Lorce i Paula Éluarda, stvorio je pjesme moderne, nadrealističke strukture s neobičnom metaforičkom i neočekivanim značenjima, često povezanim s mitološkim i magijskim simbolima, a isprepletanjem različitih tipova govora ritmički je dinamizirao stih.(Mrkonjić, 2010.) Također, dijele i književne uzore poput Tadijanovića i Cesarića čije stihove autorica također spominje u svojoj autobiografiji. Kroz sve tri njegove faze stvaranja se mogu naći poveznice s Ankom Petričević, ali je njen pjesnički opus najbliži njenoj prvoj fazi. U toj fazi izlaze dvije njegove zbirke, *Kiše pjevaju na jablanima* (1955.) i *Mladići* (1955.). Obe zbirke su ispunjene simbolikama rodnoga kraja i obiteljskog doma.

2. Biografski podaci o Vesni Krmpotić

Vesna Krmpotić hrvatska je književnica rođena 17. lipnja 1932. godine u Dubrovniku. Teškom mukom završava gimnaziju na Katarinskom trgu nakon čega upisuje psihologiju i engleski jezik na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Poslije studija radila je u redakciji Radio Zagreba, a kao stipendistica Indijske vlade odlazi u Indiju na studij i 1964. godine završava jednogodišnji studij bengalskog jezika na Filozofskom fakultetu u New Delhiju. Potom je uglavnom živjela u Beogradu, ali je izvjesno vrijeme provela u Egiptu, SAD-u, Gani pa naposljetku i ponovno u Indiji. (Maroević, 2018: 54) Krmpotić se ogledala u gotovo svim književnim žanrovima od pjesništva, esejistike, radiodramskih tekstova, dokumentarne proze do eruditskih sinteza, ali količinski i književno je svoj maksimum dosegla unutar poezije. Zbirke *Poezija* (1956.) i *Plamen svijeće* (1962.) napisane su uglavnom u tradiciji međuratnog intimističkog pjesništva.

Slika br.2: Vesna Krmpotić

Izvor: <https://hr.n1info.com/kultura/a325643-umrla-pjesnikinja-vesna-krmpotic/>

U zbirkama *Jama bića* (1965.), *Jednina i dvojina* (1981.), *Orfelija* (1987.), *Druga strana ničega* (2003.) i *Žar-ptica* (2012.), napisanim tijekom intenzivnog, cjeloživotnog upoznavanja s indijskom duhovnošću, naglašenija je mistična crta te tematizirano dvojstvo Ja – Ti kao pojavni oblik prajedinstva, vječnoga Jednoga. *Ljevanica za Igora* (1978.) pjesnički je dnevnik osobne tragedije, odnosno gubitka sina. U zbirci *Vilin svlak* (1983.), tražeći sklad svega živog i neživog, nalazi pravi izgled svijeta u nutrini te spiritualiziranom pjesničkom slikom pokušava izraziti mistično iskustvo. (Maroević, 2018: 56)

Od 1990. objavljivala je seriju od 108 pjesničkih zbirki s po 108 pjesama-molitava, intimnih ispovijesti ili bajalica pod nazivom *Stotinu i osam*, smatrajući sebe tek posrednikom nadzemačkog glasa (sabrane u knjizi 108 x 108, 2006.), pri čemu sama brojka ima mističnu vrijednost indijskog podrijetla. Istu strukturu ima i opsežna trilogija pjesmenih priča, iznimno lirski intoniranih kratkih proznih formi priče pod naslovom *Divni stranac* (I–III, 2003–04.). Neobični žanr na koji ne nailazimo u literaturi je gotovo i dio samog naslova ovog djela koji u originalu jest *Divni stranac: pjesmene priče i 108 najljepših*. U djelu se radi o stotinu i osam poetski intoniranih proza u kojima se isprepliću elementi bajke, mita, legende te bogata autoričina metaforika i alegorija.

U knjizi *Dijamanti faraon* (1965.) iznosi, nadahnuta upoznavanjem tradicija i lokaliteta Egipta i Indije, svojevrsnu duhovno-poetsku autobiografiju, a u autobiografsko-dnevničkoj knjizi *Brdo iznad oblaka* (1987.) razvoj sinove bolesti i borbu za njegov život, usporedno pripovijedajući o svijetu njegovih snova. *Košulja sretnog čovjeka* (1987.) knjiga je priča o poetskom traganju za srećom, otkrivanjem njezine biti i ostvarivanjem kontakta s vječnošću.

Objavila je i prozne knjige *Indija* (1965.), *Pir Sunca i Mjeseca* (1989.), *Bhagavatar* (1990.), *To ljubav ide prema nama* (1993.) i još mnoge, a 1986. izvedeno joj je i dramsko djelo *Kešava Madhava*. Sastavila je i prevela mnogobrojne antologije indijske i egipatske književnosti kao što su *Hiljadu lotosa*, (1971.) i *Čas je, Ozirise* (1976.), pisala kulturno-povijesne knjige kao npr. *Portret majke Indije* (2013.), a objavljivala je i eseje, književne prikaze i prijevode od kojih su neke *Rabīndranāth Tagore*, *Rumi* i *Kāmasūtra*. S obzirom na svoja književna postignuća 1999. godine postala je dobitnicom Nagrade “Vladimir Nazor” za životno djelo.

Životna sudbina i stvaralačka metafora koju predstavlja Vesna Krmpotić u svojim književnim djelima tvori jednu od najposebnijih i najznačajnijih stvaralaštva hrvatske književnosti u drugoj polovini dvadesetog stoljeća te označava početak novog milenija. (Maroević, 2018: 14)

Vesna Krmpotić preminula je u Beogradu, 21. kolovoza, u osamdeset i šestoj godini života. (Enciklopedija, svezak II) Bez obzira na kasnije obrađivanje spisateljičine autobiografije, ovaj uvod u spisateljičin život bit će značajan za upoznavanje privatnog spisateljičina života i za razumijevanje dijela ovoga rada.

2.1. Stvaralaštvo Vesne Krmpotić u kontekstu krugovaške generacije

Za razliku od prethodne generacije koja je također zastupala potrebu stvaralačke slobode, ali je pri tome i vrlo jasno naglašavala svoju povezanost s tradicijom – *krugovaška* je generacija počela s otkrivanjem tadašnjega literarnog trenutka izvan vlastite tradicije i bez definiranog filozofskog polazišta. (Šicel, 1997: 205) Mlađa nova generacija više se orijentira na pojave u svjetskoj književnosti i u njoj traži modele vlastitom stvaralaštvu. U središtu je istraživanje sudbine čovjeka kao isključivo egzistencijalnog bića, često izvan konkretnoga društvenog i nacionalnog konteksta. (ibid.)

Nova generacija javlja se na početku pretežno poezijom. U drugoj polovici pedesetih i u šezdesetim godinama *krugovaški* će pjesnici (Slavko Mihalić, Ivan Slamnig, Antun Šoljan,

Josip Pupačić, Nikola Milićević, Milivoj Slaviček, Vlado Gotovac, Zvonimir Golob, Irena Vrkljan, Vesna Krmpotić) početi zauzimati vodeće mjesto u razvojnim procesima suvremene hrvatske poezije. Bitna je karakteristika toga lirskog naraštaja, prihvaćanje bilo kakvih poetskih pravila. Svi su pjesnici u traganju za novim temama i novim izrazom. Tragaju za vlastitim originalnim oblicima izražavanja. Zajedničko im je odupiranje nekim tradicionalnim poetskim formama i pjesničkim uzorima. Poezija je Vesne Krmpotić preokupirana elementarnim istinama i idejom svijeta u kojemu vlada dualitet, koji bi se, kada ne bi bio tako naglašeno i prepoznatljivo istočnjački, mogao smatrati bogumilskim. Tomu odgovara, prema Milanji, i ideja ljudske egzistencije kao cjeline u sklopu i totaliteta i vlastitosti. Temeljenost te poezije u „filozofskom načelu istočnjačkog kozmičkog orgona, u kome je bitak neodređen, odnosno istodobno je *Sve i Ništa*“ (Milanja, 2000: 181), stvar je njezina svjetonazora i strukture koja je takva kakva jest. Takva se struktura ne smatra ništa manje simboličnom, zapadnjačkom i hrvatskom. (ibid.)

2.2. Odlike književnog stvaralaštva Vesne Krmpotić

Unutar *krugovaša* Vesna Krmpotić se istaknula kao netko tko svojim stihovima potvrđuje tezu o specifičnosti “ženske poezije”. (Šicel, 1997: 221) Njezine pjesme vezane su uz temeljne životne vrijednosti poput ljubavi, duhovnosti i životne egzistencije. Njezini stihovi sačinjeni su od “nježnih čipkastih asocijacija na životne otkucae jedne sentimentalne poetske osobe” istodobno predstavljajući “unutarnje svjetove ljepote i sklada”. (ibid. 231-232)

Pišući o pjesničkom opusu Vesne Krmpotić, Cvjetko Milanja u *Hrvatskom pjesništvu od 1950. do 2000.* tvrdi da se pri opisu njezinih poetičkih značajki trebaju imati u vidu barem tri karakteristike. Prva se odnosi na *krugovaški* kontekst, druga predstavlja drugačije ideje i filozofiju pjesništva, a treća se tiče odnosa prema tradiciji hrvatskog pjesništva. (Milanja, 2003: 176) Cvjetko Milanja također ističe kao bitno da se radi o idealističkoj projekciji glede ljubavne tematike, parunovskom traženju punine identiteta u Drugome, ali da postoje i elementi šimićevskog fenomena straha te uviđa njihovu posebnu naglašenost u poeziji Vesne Krmpotić. (ibid.) Već u prvoj fazi njezina stvaralaštva jest naznačena potraga za Drugim koji kasnije korespondira sa Subjekom čija se prisutnost samo osjeća, ne iskazuje se doslovce već kao “odsuće sadržaja svijeta i darova transcendencije: subject jest odsuće”. (ibid. 177) Lirski subjekt svjedoči o svome strahu i nemogućnosti da se ostvari u sadržajima ovozemaljskog svijeta, stoga samim time daje naznaku potrage za Drugim. Prema Milanji u poeziji Vesne

Krmpotić je naglašen intelektualni element i psihološko-fenomenologijski uvid u spoznajne procese i strategije lirskog subjekta i njegova odnosa prema izvanjskom što je još jedna od značajki krugovaša.

U drugoj fazi stvaranja interes Vesne Krmpotić prelazi na gnoseologizam i ontologizam. Krmpotić je u ovoj fazi u potrazi za Drugim, za mnoštvom, za dvojništvom, za Bogom, za sabranošću. Njezin odnos stvarnog i nestvarnog je fluidan te zbog toga teže razumljiv sadržaj, a podsjeća na stil pisanja Jorgea Luisa Borgesea. Motivi šutnje, duševnosti, onostranosti i raznovrsni sadržaji svijeta ne ukazuju na manjak identiteta, nego su u funkciji “razosobljenja” kako bi se stopilo i ucijelilo u božanstvo i apsolut. (Milanja, 2003: 179) Entitet u poeziji Vesne Krmpotić izmiče u transtemporalnost, a utemeljen je u indijskoj antropologiji i filozofiji bitka, ali to nije ničeovska prazna transcendencija, nego budisička, vedske impostacije.(ibid.)

“*Drugo*”, “*Drugim*” i slični nazivi koje pronalazimo u pjesmama Vesne Krmpotić smatra se svojevrsnom metonimijom za Boga. Riječ je o monističkoj ideji realiziranoj strategijom apstraktne ‘nedodirljivosti’ Drugoga.”(ibid. 180)

Poezija Vesne Krmpotić sastoji se od elementarnih istina i svijeta u kojem vlada dualitet, a kada ne bi bio tako prepoznatljivo istočnjački vjerojatno bi se smatrao bogumilskim. Prema Milanji tomu odgovara i prikazana ideja ljudske egzistencije kao cjeline u sklopu, totaliteta i vlastitosti. Bez obzira na to što je poezija druge faze Vesne Krmpotić utemeljena na drugačijim, za Hrvatske prostore neuobičajenim svjetonazorima, njezina struktura zbog toga ne biva manje simbolična, zapadnjačka ili Hrvatska. (Sorel, 2016.) U prvoj fazi pjesništva Vesna Krmpotić sebe smatra autoricom djela dok se u drugoj fazi izjašnjava kao zapisivačica, a autorstvo pripisuje Drugome. O tome je najbolje posvjedočila ona sama u intervjuu koji je vodio Dario Šalat za časopis *Kolo* (2013.). Intervjuu je obavljen povodom Nagrade *Tin Ujević*, a Vesna Krmpotić svoj pjesnički status objašnjava ovako:

“Uvijek sam se osjećala kao olovka u ruci Pjesnika. Nisam razmišljala, premissljala o čemu pisati. Sjela bih u vlak ili avion, izvadila bih spremnu bilježnicu, i do kraja vožnje ili leta, knjiga je najčešće bila dovršena – knjiga od preko 400 pjesama... No, dodala bih još nešto: takva olovka, pisac, nije tek prazna ploča. Ona je instrument s već ugrađenim pravopisom i sluhovitošću – takvom ja svoje kolege i sebe vidim... ako smo sluhovita olovka čut ćemo Njegovu riječ... On je pisac, mi smo sluhoviti prepisivači.” (Krmpotić, 1999, prema Šalatu, 2013: 9)

Njezine pjesme počinju biti dijalog. Dijalog između lirskog ja i onostranog te zapisivačice predstavljajući ideju pjesme kao spoznajno sredstvo i sredstvo bijega iz realnog svijeta punog osobnih pogriješaka u onostrani svijet koji pruža mir i sigurnost. Pjesma u kojoj se može očitati sve navedeno je *Ne dopusti da svakodnevni, džepnog formata um...* iz zbirke *Sedam koraka oko vatre* (1999.).

“NE DOPUSTI DA SVAKODNEVNI, DŽEPNOG FORMATATA UM...

“Ne dopusti da svakodnevni, džepnog formata um,

Posrami tvoj pjesnički um,

Koji je jedini pozvan da Me čuje i kazuje,

Ne dopusti nadmetačkome umu,

Da zauzme zakoniti, prvostolni položaj pjesničkog uma,

U velikom vijeću tvog roda i koljena.

Ne uzmakni kada nasrtljivci izvane

Zaprijete tvom dogovoru s vrhovnim Pjesnikom.

Znaj s kim si, i čija si

Znaj tko će se pobrinuti da ti ne posrnu puti

Ne daj pristupa bukačima ulice u dvoranu,

Gdje traje koncert tišine... ” (Krmpotić; 1999: 254)

Ova pjesma pripada Drugome, a ne spisateljici što vidimo u korištenju osobne zamjenice *Me* koju zapisuje velikim početnim slovom. S vremenom Vesna Krmpotić koristi u svojim pjesmama sve manje općih pjesničkih značajki i lakše se opisuje kao didaktička poezija, nego refleksivna. Cilj poezije koju piše više nije samo estetska bit, već i edukativna. Konkretno u ovoj pjesmi imamo i već oku uočljivu razliku u duljini stihova, i to znatnu, kako bi sama pjesma diktirala ritam i tempo. Rima izostaje, a pjesnikinja se od stilskih izražajnih sredstava koristi ponavljanjima, metaforama, personifikacijama i aluzije. Ponavljanje fraze “Ne dopusti” na

početku svake strofe stvara osjećaj hitnosti i ističe važnost poruke dok usporedba “svakodnevnog, džepnog formata uma” s “pjesničkim umom” ističe vrijednost posljednjeg i potrebu da se zaštiti. Također, metaforom postiže potpuni ugođaj pjesme jer kada koristi na primjer metaforu “koncerta tišine” stvara živopisnu sliku moći tišine i refleksije. Pjesnički um je personificiran kao “jedini pozvan da Me čuje i kazuje”, što dodaje mistični element tekstu, a koristeći aluziju i referirajući se na “veliko vijeće” i “tvoj rod i koljeno” implicira veći kulturni kontekst i povijest.

Kroz literature se može naići na pojam sufijske poezije koji se često povezuje i s autoričinom poezijom. Sufijska poezija je nastala u Perziji i nadahnjuje ljude da traže Božansku ljubav. Gledajući poeziju Vesne Krmpotić iz tog aspekta potrebnije je govoriti o ideji koju utjelovljuju njezini stihovi, nego o analizi na planu strukture i forme pjesama.

U analizi pjesništva Vesne Krmpotić usredotočit ću se na njezino predočavanje žudnje za transcendencijom i kako to uobličava u svojim pjesmama te ću na samom kraju povući paralelu kako je to učinila ona kroz pjesništvo, a kako Anka Petričević.

“Autorica nadčulnu zbilju svodi pod zamjenicom Ti koja je, nadaje se iz pjesama, muškog roda. Ti je onostranstvo Drugo, točnije onostrani Drugi, a stapanje s Ti objekt žudnje lirskog subjekta. Pjesme u drugoj fazi autoričina stvaralaštva postaju dokaz susreta, stapanje dvaju glasova u jedan, ozbiljujući tako, nadaje se, objekt mističke žudnje.” (Bakran, 2019: 8)

Ovakva tematika i predstavljanje onostranog svijeta ne može biti univerzalna. Nema teze, istine ili neistine, a posebice nema dokaza onostranosti, to ostaje na čitatelju na njegovoj osobnoj vjeri ili nevjeri. U primjeru poezije Vesne Krmpotić imamo Tajnu, baš kao i Drugoga, ne znamo sa sigurnošću što je to, ali zasigurno, iako je izvan jezika direktno djeluje na jezik koji ih uprizoruje, ovo dvoje je nit koja povezuje autoricu, jezik i poeziju zajedno predstavljajući žudnju za istim. Njezina žudnja za ostvarenjem punine identiteta u Drugome se iščitava kao posljedica misticizma, stoga je potrebno govoriti o konceptu žudnje unutar mističnih okvira kako bi kontekstualizirali odnos lirskog Ja i Ti u autoričinoj lirici. (ibid. 2)

Poezija Vesne Krmpotić se može iščitavati iz mnogih kutova: odnosa misticizma i poezije, praćenjem povijesnih tragova mistika pjesnika ili povlačenjem paralele između molitve i pjesme, poezije i religije. Navedeno se može zapaziti već na samim naslovima njezinih pjesama koje često nose naslov molitvi. Kroz sve što nadahnjuje Vesnu Krmpotić prirodno se nameću slična pitanja poput: može li se uistinu žudnja za transcendencijom ostvariti preko poezije,

oslobađa li se lirski subjekt, tj. autor ili žudnja te je li njegov krajnji cilj oslobođenje od žudnje ili želja da nauči živjeti s njom u punini? Iščitavanjem autoričinih djela zaustavila bih se na tezi u kojoj se poistovjećuju žudnja za transcendencijom i pjesnička žudnja za iskazivanjem nečeg većeg, neiskazivog. Sama autorica nam to govori kroz svoju definiciju poezije koju je dala u intervjuu s Davorom Šalatom.

“A poezija... ona po stotinu-i-tisućiti put želi nemoguće, i u tome je njezina neumorna draž. Poezija bi htjela doprijeti do te konačne riječi vrhovnice, do svesadržajne riječi-majke, do stiha koji je i izvor- i – ušće ljepote i istine. Znalo se ili ne znalo da se to radi, da se od toga ne odustaje, da se u tome ne sustaje, da se za tim žudi.” (Krmpotić 1999, prema Šalatu, 2013; 8)

Vesna Krmpotić ovim riječima potvrđuje da se radi o žudnji za nemogućim. Zanimljiva je i činjenica da ona u svojoj definiciji poezije riječ, koja je glavni tvorac kako jezika tako i stiha pa na samom kraju i pjesme, stavlja u usporedni odnos s majkom. Majkom koja je simbol života i ljubavi. Ona koja i jest majka sa svom svojom boli, ljubavlju i žrtvom. Upravo takvom želi prikazati sve riječi od kojih su satkana njezina djela.

„ŠTO JE TO ŠTO TEBI, ŽUDNJO TREBA

Što je to što tebi, žudnjo treba?

Što li od širine, od tišine zemlje?

Što ima dno morsko da te zadovolji?

A što visina neba?

Što je to što tebi, žudnjo treba?

Od širine ništa, od dubine ništa,

tek jedna stvar u svemu što je ista,

ista usred gladu, usred hljeba.

Išteo je ne znajući joj ime,

*ne znajući joj jezik, niti geslo,
no znajući da jest, da jedino jest,
ko što i mi jesmo.*

*Od širine ništa, od dubine ništa,
od ničega ništa.
da ispuni ponor našega neznanja.
Tek jedna stvar u nama, neizmjerena,
stvar žuđena, stvar neostvarena,
spremna do kraja biti vjerna:
sve što se rađa smrću joj se klanja,
i sve što mre rođenjem je sanja.*

*Ta jedna stvar u nama,
svuda joj je i vrijeme i mjesto:
ištemo je, ne znajući joj geslo,
no znajući da jest, jer i mi jesmo.*

*Sunce u njoj drhti kao slika
u oku rose, samo od nje rosno:
što je drugo ispunjenje, žudnjo,
no spoznaja tko smo?“(Krmepotić, 1983: 38)*

Neka od stilskih izražajnih sredstava u ovoj pjesmi su personifikaciju (“Sunce u njoj drhti kao slika u oku rose”), metaforu (“što od širine, od tišine zemlje?”), antitezu (“od širine ništa, od dubine ništa”) i ponavljanje (“što je to što ti, žudnjo, treba?”). Koristeći spomenuta stilsko

sredstva Krmpotićka nas upoznaje sa svojim stilom pisanja u kojem stilska izražajna sredstva najčešće koristi u službi naglašavanja određenih dijelova koje ponavlja ili ukrašava izrazom kako bi čitatelj preuzeo izravno poruku iz njih.

Što je stvar za koju Vesna Krmpotić misli da treba žudnji? Ne, mi o njoj ne znamo uistinu ništa, ali znamo da ona postoji. To je ona stvar u duši koja ti govori što je pravo, a što krivo. Ta stvar ne pripada nama, već onostranom svijetu, vječna je, neizmjerena i nikada do kraja ostvarena. Stvar koja raste vjerom ili dobrim duhom osobe, ovisno o osobnom nahođenju. Žudnja se ne može zadovoljiti ničim ovozemaljskim, jedino što je može nadjačati, pobijediti je znanje, odnosno spoznaja o drugome svijetu. Pjesmom približava onostrani svijet svojim stihovima, kada već oni ne mogu otputovati u daljinu onda barem da tu svetu daljinu dovede k njima. Autorica pjesme smatra božanskima, ali ne misli da su one dostatne za dospjeće u onostranstvo, a to potkrepljuju i njezini stihovi koji su se pojavili preda mnom tijekom prelistavanja zbirke *Unus ad unam*:

„Moja priča o Tebi, to je

Civil riječi koje te ne mogu slijediti...“ (Krmpotić, 1997: 21)

Drugi, koji se pojavljuje u pjesmama umjesto lirskog ja, odnosno Ti je zapravo metonimija Jednog. U dvojini je jer je autoričina ideja razdvojena egzistencija od esencije, a u Jednome su egzistencija i esencija izjednačene. (Bakran, 2019: 45) Tako ni objekt žudnje nije Ti, nego Ja koje je u cijelosti ostvareno pomoću Njega te takvo Ja nema više toliku, neizrecivu potrebu za Ti.

3. Ženska književnost u okviru krugovaške generacije

Osamdesetih godina 20. stoljeća Anka Petričević sve je više pjesnikinja „inicijalnih poetika i poetika romantičnog anteizma“ (Botteri, 1995: 146), čija je osnovna ideja pjesništva mimetička, a slikovitost im znači doslovnost. Prvenstveno se konstatacija odnosi na dijalektalnu književnost, ali vidjeli smo tijekom sedamdesetih kako razdvajanje korpusa sve više opisivo je romanticističkim tendencijama, pa i lokalnim značajem. Na čakavskim arealima pjesništvo je preuzelo ulogu čuvara ognjišta- jezika, štimunga filozofije deminutiva, specifičnih poslova i dana - što je podatak bitan za sociologiju književnosti, pa i sociolingvistiku. Pjesnikinje kao Nera Karolina Barbarić, Vlasta Sušan, Branka Vidas, Ivka Kršul, Ljerka Car-Matutinović,

Zdenka Višković-Vukić i Đurđica Ivanišević, inzistiraju na čakavskim sadržajima te na poetikama koje ne uključuju osvještavanje niti bilo kakvu radikalniju, konceptualnu gestu. Sličnu vrstu zavičajnosti, samo egzilijarnoga karaktera u osamdesetim godinama ispisivat će Malkica Dugeč i Katarina Pejaković. (Sorel, 2016: 275)

S druge strane, Vesni Krmpotić ljubav je kao i Klarisi, Mariji od Presvetog Srca, apsolutna kategorija, stoga je luk prema transcendentalnom mogao i biti logično lako uspostavljen. Pjesništvo Vesne Krmpotić, Z. Mrkonjić kao i C. Milanja promatraju kroz njezin paradigmatički okvir odnosa s Drugim. Odnos može biti dvojak, na razmeđu – ljubavi prema čovjeku i ljubavi prema Bogu. U, kako imenuje, ljubavnoj teologiji najveća je vrijednost autoričina pjesništva. Književna je kritika suglasna - autoričin Drugi metonimija je Boga, njezini razgovori s njim davanje su glasa Autoru i još: pjesnikinja u svome diskurzu barata mističnim iskustvima, teologijom ljubavi, arhetipskim obrascima Istoka. Kritika je suglasna i sa sljedećim: formalna, izvedbena razina tekstova ne izlazi izvan europskoga, hrvatskoga pjesničkoga naslijeđa. (Sorel, 2016: 276)

Vesna Krmpotić u središte svoje poetike postavlja aksiom: u početku bijaše ljubav. Prvo svjetovna, a potom i transcendentalna. Anka Petričević, kao i Vesna Krmpotić u središte svoje poetike stavlja ljubav, i to onu prema Bogu. Odlike pjesništva Vesne Krmpotić su jedinstvenost, ljubav, transcendentalnost, obraćanje čitatelju, dok su odlike pjesništva Anke Petričević jednostavnost, poniznost, neraskidiva veza čovjeka i Boga, kao i vjera u vječni život.

4. Autobiografska proza Anke Petričević

Prije negoli pređemo na analizu autobiografskog djela Anke Petričević pod imenom *Žeda za vječnom ljubavlju* smatram neophodnim da se dotaknem i autobiografije kao žanra. Potrebno je definirati autobiografiju te dokazati da se u analiziranim djelima uistinu i radi o dvjema autobiografijama. U ovom dijelu će biti riječ o konkretizaciji autobiografije i teorijskim odredbama gdje ću povući paralelu s obrađivanim autobiografijama i prikazati zašto smatram da su to dvije snažne autobiografije kako svojom važnosti tematike tako i s važnošću za književnost i ovaj žanr.

4.1. Autobiografija kao žanr

Autobiografija kao žanr nema tako čvrsto postavljene temelje definiranja poput na primjer drame. Samim time postoje i razni pogledi i definiranja ovog žanra. U oba djela koja su obrađivana u ovom radu vidimo svojevrsno prepričavanje događaja kroz koje su prepričane određene borbe, borba s bolešću, borba s Božjim pozivom, borba sa samim sobom, sve velike stvari koje često ostaju samo u intimnijim zapisima. U oba djela također je zastupljena kao jedna od dominantnih tema borba između svjetovnog i duhovnog zbog čega nerijetko možemo čuti da su djela okarakterizirana kao dnevnički zapisi, iako po svojoj formi to sigurno nisu.

„Oznaka „autobiografski roman“ ne pripada čvrstim pojmovima teorije književnosti, onima čije se značenje može odrediti jasnom definicijom ili opisati s pomoću sastavnih dijelova „predmeta“ na koji se odnose. Sintagma autobiografski roman upotrebljava se u pravilu pri označavanju romana koji imaju autobiografsku formu pripovijedanja („Ja“-pripovijedanje), bez obzira na to je li u tim tekstovima riječ o stvarnom autobiografskom sadržaju.“ (Zlata, 1998: 99) Na tragu spomenutih riječi A. Zlata je i Helena Sablić Tomić u knjizi *Intimno i javno*. U spomenutoj knjizi navodi razliku autobiografije u užem smislu i autobiografske proze po uzoru na Gerarda Genettea koju donosi u knjizi *Fiction et diction*.

„1. autobiografski: identitet autora, pripovjedača i lika;

2. biografsko pripovijedanje koje ima identitet između autora i pripovjedača, ali se niti jedan od njih ne identificira s likom;

3. homodijegetska fikcija u kojoj autor nije identičan ni liku ni pripovjedaču, ali su pripovjedač i lik identični. To je klasičan slučaj romanesknog pripovijedanja u prvome licu, to jest (pseudo)autobiografskog romana;

4. heterodijegetska autobiografija, čija je pojava rijetka, autobiografija pisana u trećem licu u kojoj postoji identitet autora i lika, ali niti jedan od njih nije identičan pripovjedaču;

5. heterodijegetska fikcija (pripovijedanje u trećem licu) u kojemu znak jednakosti nije moguće staviti između nijednog para“ (Sablić Tomić, 2002: 20-21).

Po Genettovoj podjeli osnovanoj na odnosu autor – pripovjedač – lik *Žeda za vječnom ljubavlju* i *Brdo iznad oblaka* bi pripadali autobiografskom identitetu što ću i oprimiti.

„Otac i majka neprestano su čeznuli za rodnim domom i ognjištem. U kasnu jesen 1942. Odoše, a mene ostaviše, jer sam morala nastaviti pohađanje gimnazije, u koju

su me u međuvremenu upisali. Povedoše sa sobom sestricu Branku, a ja ostadoh kod rođaka. Otac naime nije mogao za mene plaćati stanarinu i hranu, jer smo ostali sirote.“(Petričević, 1990: 140)

“Moj najveći živi učitelj bili su moja djeca. Dugo mi je trebalo da ih pronađem i dovedem u svoj svijet. Što li sve nisam radila i gdje li sve nisam putovala da bi pripremila njihov dolazak.”(Krmpotić, 1990:12)

Helena Sablić Tomić ističe kako autobiografska proza podrazumijeva narativan tekst u kojemu se prati način diskurzivnog oblikovanja osobnog života i proizvodnja osobnog identiteta (Sablić Tomić, 2002: 33). Prolazeći kroz stupnjevanje tipova suvremene hrvatske autobiografske proze Helene Sablić Tomić definiraju se i ove autobiografije. *Žeđa pod vječnom ljubavlju* i *Brdo iznad oblaka* su „autobiografije u užem smislu“, „asocijativna autobiografije“ i „polidiskurzivne autobiografije“. Obje autobiografije definiramo kao „autobiografije u užem smislu – identičnost autora, lika i pripovjedača – autodijegetsko pripovijedanje;“ (ibid. 24), što zamjećujemo kroz cijela djela. Autobiografije su ujedno i „asocijativne autobiografije“, što označava kronološko prisjećajuće pripovijedanje, u kojemu je povod fragmentarnom samoprikazivanju osoba, predmet ili događaj, koji je bio značajan za autorov osobni život;“(ibid.) Uz ove autobiografije još ide i pojam „polidiskurzivna autobiografija, čije je obilježje kontinuitet pripovijedanja autobiografskim diskursom narušen je biografskim, putopisnim, dnevničkim, epistolarnim diskursom kao i točnim navođenjem citata iz drugih medija (novine, TV);“(ibid. 25)

Teme autobiografija su, kako je već rečeno, vezane uz autorov život, a mogu pratiti jedan segment života ili cijeli što je rjeđe. Autori najčešće pišu autobiografiju potaknuti nekim nesvakidašnjim događajem u svome životu. „Teme su najčešće vezane uz autorov osobni život, bilo da je riječ o jednom njegovom segmentu kao što je djetinjstvo, odrastanje, bolest ili o promjeni u njemu uvjetovanoj izvanjskim događanjima.“(ibid. 33) U gore navedenom citatu zamjećujemo dosljednost i u ovim autobiografijama. Anka Petričević piše o većem dijelu svog života ili barem onom javno aktivnom. Ponukana je željom da prikaže svoj put 'do Gospodina' jer to je definitivno nešto što je tako reći nesvakidašnje, odnosno to dožive samo određene osobe. To možemo poistovjetiti s ovim dijelom izvanjskih događaja, iako to nije konkretno izvanjsko, ipak je nešto na što pojedinac ne utječe. Navodi se i bolest kao mogući motiv koji potiče autora na pisanje autobiografije, zanimljivo je kako autorica ima čak dva pokretača unutar sebe ako uspoređujemo s ovom definicijom. Ona spaja svoj poziv (izvanjski čimbenik) i bolest. Dok kod Vesne Krmpotić je glavni motiv pisanja pa tako i glavna tema upravo bolest, ali razrađujući tu temu proizlazi iz nje još puno važnih tema i događaja koji nisu svakidašnji. Pokretač Vesne Krmpotić i njezin glavni motiv koji se zapravo krije ispred ove maloprije

spomenute teške teme jest majčinska ljubav koju bih rado poistovjetila s onom ljubavlju prema Gospodinu i isto tako je želim definirati kao izvanjski događaj. To je osjećaj na koji također pojedinac ne utječe, dato ti je da voliš i tvoje dijete kakvo god bilo voliš ga i boriš se za njega do zadnje kapi svoje snage i upravo to je Vesna Krmpotić i prikazala kroz cijelo svoje djelo.

4.2. Autobiografski sporazum u prozi

Philippe Lejeune u svom djelu *Autobiografski sporazum* iznosi definiciju autobiografije kao „retrospektivnog proznog teksta kojim neka stvarna osoba pripovijeda vlastito življenje, naglašavajući svoj osobni život, a osobito povijest razvoja svoje ličnosti“.(Lejeune 2000: 202) Navedenom definicijom uvodi elemente koji pripadaju različitim kategorijama: tekst u načelu mora biti pripovijedanje u prozi, tema djela mora biti osobni život ili povijest razvoja ličnosti te mora postojati identičnost autora, pripovjedača i lika.(ibid. 203) Djela *Žeđa za Vječnom ljubavlju* i *Brdo iznad oblaka* ispunjava sve kriterije autobiografskog sporazuma. Radnje teku kronološki, ali jedna počinje od prije rođenja autorice, a druga nakon već dvadesetak godina života te se nastavlja na vremena koja su najviše utjecala na njihove razvoje, kod Anke Petričević se to vidi prelaskom radnje i razradom iste kroz temu djetinjstva, a kod Vesne Krmpotić se to vidi prelazeći na vrijeme života u Indiji koji je ostavio vječni trag na njoj. Neupitno se radi o osobnom životu i razvitku istoga. Prikazan je njihov rast kako godinama, tako i psihički, fizički i duhovno.

Autobiografijom smatramo svako djelo koje ispunjava u isto vrijeme sve naznačene uvjete u svakoj pojedinoj kategoriji. Ipak, dva su uvjeta odlučujuća te razdvajaju autobiografiju od ostalih sličnih žanrova poput biografije ili osobnoga romana: identičnost autora i pripovjedača te identičnost pripovjedača i glavnoga lika.(ibid. 203) Identičnost pripovjedača i glavnoga lika naznačuje se najčešće upotrebom prvoga lica.(ibid. 204) Autobiografija je pisana u prvom licu s rijetkim prekidima u trećem licu. Pretežito na početku djela u svrhu uvoda u autoričin život. Zbog potrebe za razlikovanjem autobiografije od autobiografskog romana, Lejeune uvodi pojam autobiografskog sporazuma. Riječ je o „identičnošću imena autora, pripovjedača i lika te je autobiografski sporazum potvrda te identičnosti u tekstu koja neopozivo upućuje na ime autora na koricama knjige“.(ibid. 215).

4.3. *Žeđa za vječnom ljubavlju*

Žeđa za vječnom ljubavlju žanrovski je autobiografski roman, što će se detaljnije obrazložiti u daljnjim poglavljima. Autobiografija je dio trilogije, a podijeljen je i na tri dijela. Prvi dio naslova „*Na bregovima*“ je podijeljen na još dva dijela, „*Dani ranoga djetinjstva*“ i „*Dani zreloga djetinjstva*“, a ta dva dijela su podijeljena na sveukupno još četrnaest potpoglavlja. Drugi dio nosi naslov „*Izbjeglice*“ sastoji se od deset naslovljenih poglavlja. Treći dio je najopširniji dio, imena „*Žeđa za ljubavlju i svjetlom*“. Podijeljen je još na četiri dijela naslova: „*S majkom prema visu*“, „*Tužaljke*“, „*Došlo je vrijeme tvoje*“ i „*Odlazak*“. Treći dio sastoji se od sveukupno dvadeset i osam poglavlja. Sve što saznajemo o njoj, njenom životu, obitelji te emocionalnom i književnom sazrijevanju što će biti prikazano kroz djelo, saznajemo iščitavajući navedena poglavlja autobiografije.

Djelo započinje prisjećanjem na život autoričina pradjeda Mije. Spominje se kako se djed zaredio za fratra, ali je jednom prolazeći kroz Lovreć ugledao autoričinu prabaku te shvatio da je pogriješio životni poziv. Mijo je izašao iz reda, oženio se i imao mnogobrojnu obitelj, ali do kraja života se osjećao grešnim. Smatrao je da će mu grijeh biti oprošten tek kada netko iz njegove obitelji posveti svoj život Bogu. U tom trenutku ispričana anegdota iz života pradjeda Anke Petričević dobiva smisao i u njenom životu. Kroz djelo je spomenut niz detalja iz života autorice, ali gotovo svaki je popraćen križem kao i priča da je njena prva igračka nalikovala upravo na križ, simbol koji je obilježio njezin život. Život Anke Petričević i njene obitelji bivao je prekinut nesretnim događajima. Jedan od takvih je smrt njezinog mlađeg brata Vlade (Salamuna). Nakon tako velike tuge roditelji i ostali članovi obitelji bili su slomljeni i promijenjeni, jedino Anka nije osjećala bol. Bila je sretna što je on sada anđeo i što će biti uz nju gdje god ona krene. Sjećala se svakog trenutka svoga djetinjstva kroz život. Svi ti događaji bili su joj duboko utisnuti u dubine duše, sva lica koja je upoznala i poslije ih kao utjehu tražila na zagrebačkim ulicama, svi običaji njezinog Imotskog i ljudi koji su tu živjeli i kojima se divila. (Petričević, 1990)

„Na tom sivom kamenjaru, neprestano udaranom vjetrom i izloženom snježnoj mećavi, živi i raste narod, čije je srce toplo kao i njegova ognjišta. Iako je u borbi za svoje samoodržavanje - u neprestanome hrvanju s elementima prirode – izrastao čvrst kao hrast i neslomljiv kao kamen, pomalo surov i nemilosrdan kao ledeni vjetar što bije golet, mrk kao noć, ipak se iz dubina njegova bića širi čudna toplina i blagost koja

neprimjetno struji, kao i naše rijeke ponornice koje u srcu zemlje stvaraju čudne i tajanstvene oblike; ljepotu jednoga svijeta. Iz bića toga čovjeka gorštaka izbija neka svjetlost, plemenitost duha i srca, bogatstvo mašte koja stvara i daje krasotu. Stoljećima je ukorijenjena u tom surovu liku velika vjernost prema Bogu, prema obitelji...” (Petričević, 1990: 96)

S vremenom želja za čitanjem i upoznavanjem književnosti je u autorici bivala sve jača. Kada bi primila lijepo uvezanu knjigu njoj se to činilo kao blago. Povukla bi se u sobu i čitala na sate, a mašta joj je bila ispunjena čarobnim prizorima. Čitajući veliki broj djela spomenula je i lirske narodne pjesme, koje je u njenom narodu zamijenila ganga, i naricaljke. Želja joj je bila da postane velika i neumrla poput glavnih junaka guslarovih pjesama. Rat koji je otpočeo je također utjecao na njeno odrastanje što saznajemo kroz djelo. Anka Petričević unutar svoje autobiografije prepričava razne događaje iz svog života od ranog djetinjstva do ređenja i odlaska u samostan. Također, pripovijeda o obiteljskoj povijesti i svim događanjima koja su ih zadesila. Njezin život bio je trnovit i za svaki uspjeh se morala duplo pomučiti kao mlada djevojka iz maloga mjesta u Dalmatinskoj zagori s pretjeranim osjećajem za duhovnošću za koju nisu baš svi imali razumijevanja. Od samog početka svog studiranja tijekom akademske godine posjećivala je književne večeri, družila se s velikanima hrvatske književnosti, a ljeti je vrijeme provodila u samostanu sa sestrom Miroslavom koja se već zaredila. Na studiju je posebno oduševio Dragutin Tadijanović koji joj je, kao i Dobriša Cesarić, dao poticaj i podršku za daljnje pisanje. Autorica je sebi već stvarala putove unutar književnih krugova, a u privatnom životu se borila za svoje ideologije. Upoznala je Tina Ujevića, recitirala mu je svoje pjesme. Puno je vremena provodila u „Klubu književnika“. Tu su je poznavali i voljeli. Recitirala je svoju poeziju i Juri Kaštelanu, Ivaniševiću, Tadijanoviću te je svih njih oduševila svojim talentom, ali i karakterom. Profesor Klaić joj savjetuje da diplomira na svom fakultetu i dođe mu za asistenticu, ali autorica ne odustaje od svog životnog puta te nagovještava odlazak u Split povodom zaređenja.

5. Poezija Anke Petričević

Stvaralaštvo Anke Petričević počelo je već u doba *krugovaša* čiji su elementi pisanja vidljivi i u njezinu stvaralaštvu. Razdoblje *krugovaša* obilježeno je izdavanjem časopisa *Krugovi* od 1952. godine do 1958. godine, a u to razdoblje spadaju pretežito književnici rođeni od 1922.

godine do 1932. godine po čemu i godinom rođenja Anka Petričević pripada toj skupini književnika. Književnost u tom razdoblju postaje prostorom traženja, kreacije, eksperimenata, sukoba mišljenja, a za cilj su si postavili provesti estetsku obnovu književnosti, osvijestiti pravo na razliku i vlastiti izraz te napokon književnost osloboditi od političke tematike. Takvih *Krugova* bez diskriminacije bila je član i sama Anka Petričević. Pjesnik koji je također pripadao razdoblju *krugovaša*, a čije stihove spominje i autorica u svome djelu, je Josip Pupačić. Anki Petričević su bliski njegovi stihovi jer kako i sama kaže on joj je „srodan kao lirik“. Pupačić u svojoj poeziji koristi začudnost djetinjstva i liriziranje zavičaja. U tome se ugledao na preteču krugovaša, Juru Kaštelana, a Petričevića na njega. Također dijele i književne uzore poput Tadijanovića i Cesarića čije stihove autorica također spominje u svojoj autobiografiji. Kroz sve tri njegove faze stvaranja se mogu naći poveznice s Ankom Petričević, ali je njen pjesnički opus najbliži njegovoj prvoj fazi. U toj fazi izlaze dvije njegove zbirke, *Kiše pjevaju na jablanima* (1955.) i *Mladići* (1955.). Obe zbirke su ispunjene elementima doživljaja rodnoga kraja i obiteljskog doma koje pronalazimo i u cijelom opusu Anke Petričević.

Važnije sastavnice pjesničkog izraza Anke Petričević prepoznatljive su već u zbirci *Tužaljke*:

- meditativnost,
- elegijski i baladični tonaliteti,
- doživljaji krhkosti,
- neizvjesnosti i dugih umiranja.

Poezija je to nagovještaja i slutnja, spomenarske bliskosti i djevojačke ispovjedne iskrenosti, zbog kojih je pjesnikinja u jednom trenutku uništila pjesme, doživjevši ih gundulićevski rečeno »porodom od tmine«, ali su ipak spašene, sačuvane u jednom primjerku za koji tada nije ni znala da ih je sačuvao jedan sveučilišni profesor, i uz njezino dopuštenje tiskao 1989. godine.

5.1. *Tužaljke*

Knjiga donosi osam poetskih ciklusa: *Proljetno cvijeće*, *Buđenje*, *Otkosi*, *Moji su putovi samotni*, *O majko, pusti da pođem*, *Srebrne staze*, *Staze duše* i *Tužaljke*.

U već navedenom pogovoru Bore Pavlovića, tekst je u kojem je podsjetio na Petričević, njezina druženja, poznanstva i susrete pod „Tinovim kišobranom“ (Frano Alfirević, Vlado Rem, Kazimir Urem, Joja Ricov, Jakov Ivaštinović, Berislav Nikpalj, Krsto Špoljar, Salih Alić,

Zlatko Tomičić, Miroslav Slavko Mađer, Josip Pupačić, Jure Kaštelan, Ivan Raos i drugi). (Buljac, 2017: 84)

Početne pjesme Anke Petričević mogu udovoljiti najstrožim estetskim mjerilima. Božidar Petrač drži da je ta zbirka „jedna od najboljih njezinih pjesničkih knjiga” (Petrač, 2001: 79), što možemo dijelom i prihvatiti jer je to kritičar napisao ranije, a da nije ni mogao znati za zbirku *Pjesme srca* (2011.) koja je kruna njezina pjesništva. Ima u *Tužaljka*ma strepnje i čeznutljive slutnje, drhtaja i treptaja djevojaštva, zaronjenih očiju u piću života, u talasanju ljepote i trenucima iščekivanja, mirisima što se pale nekim novim žarom, svježine perunika, srama i nježnoga stida kao u ciklama, zatim blagih slutnja neuspjeha i slutnja u kojima joj prilaze daljine; ima nijemoga bola, nepoznatih putova i odlazaka, i dugih, dugih umiranja. Pjesme u zbirci pjesama *Pjesme srca* su obilježene strastvenim ali nježnim riječima i pjesničkim slikama koje čovjeka vode na pravi put. Česti motivi u ovoj zbirci pjesama su ljubav, Bog, križ i religioznost.

„Pjesnikinja je trska na povjetarcu, cvijet što se truni, / zalutali jecaj / u noći, što razdrt sluša svoju jeku /, vrt samoće, košuta pred lovcem nepoznatim, sjaj suza i snova udahnutih.“ (Petričević, 1993)

Elegičnost, otužnost, nostalgija i tiha sjeta, baladičnost, kadence boli i neka tamna, prigušena kantilena zarobila je mladenački dah pjesnikinje Anke Petričević, koji je ubrzo prevladala, pretočila ga u žarke žudnje za Kristom. Istinskim nadahnućima tihe slutnje, gipke misaonosti i pribranosti, prevladala je zvučnu frazu, povišene tonalitete, patetičnost i afektacije. Rano pjevanje psalama obogatilo je sluh i oplemenilo senzibilnost mladoj pjesnikinji kojoj pjesništvo odjekuje poput harfina zvuka. Intiman, elegičan, začudni ton njezine poezije donosi neku osobitu bliskost, zbližavanje, kao u bugaršticama. Stihovi su joj često jedanaesterci, razvezani, kadšto sa srokom: distisi, katreni, sesteti, koji u samim završetcima pjesama uviru u utok-stih koji nema funkciju pripjeva ili refrena koliko briljantnoga zatvaranja pjesme, okruženja doživljaja. (Buljac, 2017: 82)

Zanimljivi su primjeri pjesničkih pokušaja: u antologijskoj *Pjesmi zarobljenoga* nalazimo dvostruko rimovani dvanaesterac, ali i raznolike poetske oblike u kojima okušava bogatstvo ritmova neobičnim metaforičkim izričajima koji ju u cjelini približavaju Tinu Ujeviću, čovjeku i pjesniku njoj naročito blisku. S lakoćom je prepoznala i usvojila tonsku versifikaciju, akcenatske i glazbene vrijednosti stiha, da bi i sama započela pisati lepršave stihove oslabljene silabičnosti, a domalo i stihove oslobođene bilo kakvih stega.

Sedmi poetski ciklus darovao je zbirci naslov *Tužaljke*. Poput jeke u bugaršticama odjekuje tužaljka za djetinjstvom, nostalgičnim pjevom iz tuđine kojim doziva majku, glasovima nad kolijevkom. (Buljac, 2017: 78)

„Baladična je jeka na kamenu, nad ognjištem i garištima.“

U zaključnoj pjesmi posvećenoj Ivanu Meštroviću, pjevajući o hrvatskoj majci u *Hrvatskoj rapsodiji*, zapitala se Anka Petričević:

„I dokle će lira tužna

U rukama njenim suhim

Plakat gorke tužbalice?“ (Petričević, 1989)

Navodimo te stihove kako bismo učvrstili tezu o zauzetosti Sestre Marije od Presvetoga Srca svojim rodom i domovinom pa čak i u zbirci s dominantnim intimnim pismom. U traganju za važnijim uporištima neki autori ističu njezinu osobnost duše i žudnju za sjedinjenjem s Bogom vezujući to uz osjetilnu kategoriju, a zanemaruju važnost transcendencije i mistične milosti kojima je obdarena upravo Božjom blizinom, i tako postala odabranom u evangelizaciji i humanizaciji svijeta. (Buljac, 2012: 7-10) Puno prije njezina odlaska u samostan započinje pjesništvo njezina duhovnog nadahnuća, o čemu već svjedoče ciklusi iz zbirke *Tužaljke*, a blagu prevagu osjetilnoga u odnosu na nadosjetno, onu slabost mladenačkoga zanosa zbog koje je htjela uništiti zbirku otkrivamo samo u jednoj pjesmi – *Teci, Cetino, teci...*

Čežnje o Božjoj blizini, uznesenju i vječnoj ljubavi, o mističnom zaručniku i sjedinjenju s Njim, isključuju i uklanjaju primisli o osjetilnoj požudi i intimnom, o erotskom dahu i doživljaju, ljubavnom pjesništvu utemeljenu na erotskom doživljaju, na osjetnoj žudnji. Unutarnji ritam nesputan je poput harfina zvuka u psalmima, pjev prirodan, a božanska himnodija budi punoću iskustva vlastite patnje kroz ljudski bol, osmišljava njezina odricanja za čistoćom otkupiteljske žrtve i pokreće univerzum. (Buljac, 2012: 7-10)

Postupci navedenoga modela mogu se nazrijeti u dovršetcima pjesme, u završnom utok-stihu. Začeci su im u *Tužaljka*, prvoj pjesničkoj zbirci.

5.2. *Tajanstvo dubina*

Kritičkim osvrtom Nedjeljko Mihanović popratio je 2007. *Tajanstvo dubina*, knjigu pjesničke proze, novi književni oblik lirskih meditacija o iskustvima zemaljskoga i vrhunaravnog.

„Uzvišenim osjećajima i živim predodžbama odjenute su teološke misli, ali i osobne brige i tjeskobe, pokora i tjelesne patnje. Novim ritmovima poetskih mogućnosti Sestra Marija od Presvetoga Srca tragala je za spontanosti i slobodom, i nastojala vrhunaravne tajne i misli odjenuti slikovito, čak i alegorijskim očitovanjima.“
(Mihanović, 2007: 118)

Mihanović ističe kako svaka mistična percepcija s. Mariji daje živ poticaj duhu da metafizičkim nadahnućem slikovito i sugestivno uobliči doživljaj u pjesmu:

„Osim religioznog zanosa koji ta meditativna uzbuđenja diže na razinu metafizičke refleksije, ona u težnji za autentičnim pjesničkim govorom svoje zanose uobličuje i u izvoran glas lirske introspekcije. U čežnji sjedinjenja duše s Bogom javlja se i umjetnik, koji u čitavu materiju unosi kreativan zanos duha. Nadahnuće se pretvara u čitav jedan subjektivno novi duhovni svijet i otkriva se u novim oblikotvornim izražajnim vidovima”
(Mihanović, 2007: 120).

Mihanović doživljava pjesničku prozu s. Marije u njezinu jedinstvu intuicije i ekspresije, ističući kako blagost i nježnost prodiru i u jezik donoseći mu sklad, finoću, jednostavnost i ljupkost. Pjesme u prozi u zbirci *Tajanstvo dubina* znak su traganja za novim poetskim mogućnostima i pribježištem u kojem je pjesnikinja odgovorila stalnosti stvaralačkih prinosa, njihovu kontinuitetu. Pjesništvo se čini jednostavnijim i lakšim zato što se zasniva već na utvrđenim oblicima i ritmu, a svaki prijelaz na prozu zahtijeva novi način iskazivanja misli i nove ritmičke zakonitosti. Dojam je kako su zbirke *Dosegnuh svoj Sjaj*, *Mistične ruže* i *Tajanstvo dubina* u estetskom pogledu slabije od prvijenca *Tužaljke* i novije zbirke *Pjesme srca*. (Delić, 2009: 331) Postavlja se pitanje zašto se stvara taj dojam. Osobno, čitajući Mihanovićev osvrt i uzimajući za primjer konkretno *Tajanstvo dubina*, stječem dojam da se pjesnikinja bolje snašla u stihovima, nego u pjesničkoj prozi koja je daleko od loše, ali u pjesmama je ispekla svoj zanat, a kako i sam Mihanović kaže u ovoj pjesničkoj prozi vidljivo je traganje za novim poetskim mogućnostima, a za postići jednaku uzvišenost i bogatstvo kao u pjesmama potrebno je bilo naći neke nove načine, tako reći ukrašenije iskazivanje misli i postavljanje zakonitosti

unutar pjesničke proze te tek nakon izgradnja takvih elemenata bi imala snagu izraza koju ima kod pjesmi.

5.3. *Pjesme srca i ostale zbirke*

Zbirka *Pjesme srca* (2011.) sastoji se od stotinu trideset i osam pjesama razvrstanih u šest poetskih rukoveti, božanske su to himnodije, pjesme srca, duha i duše, što je u naslovu izostalo, ali ih je obilježilo i odredilo dominantnu sastavnicu, pjev u kojem je izravno obraćanje Bogu. *Zavičaj u srcu* naslov je prvoga ciklusa, a riječ je o sinonimskoj složenici poput *Srce zavičaja*, naslovu iz zbirke *Dosegnuh svoj Sjaj*, ili *Zov zavičaja u Mističnim ružama*. *Čezne srce moje i Žeđa srca*, rukoveti su vrlo bliski, a pjesnikinja ih je odijelila samo kako bi postigla unutarnju ujednačenost zbirke. *Vječno utjelovljenoj Ljubavi*, poetski je ciklus koji još jednom autoricu potvrđuje pjesnikinjom agape, Božje ljubavi. *Pod križem* također ima sinonimsku inačicu *Raspeta Ljubav* u zbirci *Dosegnuh svoj Sjaj*. *More preda mnom* zaključuje zbirku ključnim motivom, simbolom životu samomu. (Mihanović, 1996: 5)

Već pri listanju rukopisa nove zbirke prepoznali smo osobitu strukturu, arhitektoniku, skladnu formu, unatoč nizanju stihova različitoga sklopa s raznolikim intonacijsko-ritmičkim varijacijama. Vrlo su rijetke pjesme čvrste strukture, osim u ciklusu *Vječnoj, utjelovljenoj Ljubavi*, koje su pisane vezanim stihom i s čvrstim unakrsnim rimama. Pjesnikinja ne želi otplačivati dug tradicionalnim stegama metra ili pak zadanim pjesničkim oblicima. Silabičnost je oslabljena, bez pravilnih izmjena naglašenih i nenaglašenih slogova u nekoj riječi ili pak u naglasnoj cjelini. Uglavnom, rima je strukturni element, ali nema ono značenje koje je prije imala u ritmičkoj kompoziciji pjesme, a njezini pojavnici oblici razmješteni su na daljinu ili se pak skriveni dozivaju. *Pjesme srca* zapravo su minijature, kratke ili vrlo kratke lirske pjesme. Teško je odgovoriti na pitanje što je podvrgnuto razvoju nekoga pjesništva, usavršavanju, te što se to mijenja osim senzibilnosti u pjesnikinji i recipijentu. Sestra Marija od Presvetoga Srca stvarala je i stvorila, mogli bismo reći – vlastiti pjesnički oblik neobične arhitektonike, dotad nepoznatu i svojstvenu samo njoj, s nizovima skraćenih stihova i polustihova, uvučenih u lijeve ili desne rastere s okomitim i vodoravnim zrcalnim strukturama koje smo nazvali lirskim pjesmama prividnih strofa. *Pjesme srca* samosvojan su poetski govor, jedinstven u hrvatskom pjesništvu na razmeđu dvaju tisućljeća. (Buljac, 2012: 23)

„*Htjela bih*

*Htjela bih sa zvijezdama upiti
najljepši sjaj
i obasjati Tvoje zjene.*

*Oh, htjela bih od Srca Tvoga uklonit'
sve nevolje, pogibelji i sjene.
Htjela bih osvježiti lice Tvoje
ljubicama u obasjanoj rosi.*

*Oh, htjela bih k'o zraka Sjaja
u Tvome otpočinut oku –
u Tvojim usnuti kosi.*

*Vidjeh lađara
Josipu Pupačiću*

*Vidjeh lađara,
koji je žurno brodio morem,
lagano veslom
dodirujući vode,
dok su valovi
žuborili pjesmom.*

Htio je dohvatiti kraj...

A nestao

u Beskraju. “ (Petričević, 2011)

Pjesma *Pjesme srca* pripada istoimenoj zbirci pjesama. Pjesma je podijeljena na 7 kratkih strofa. Pjesma je napisana slobodnim stihom. U ovoj pjesmi je riječ o lirskom subjektu i njegovoj ljubavi prema Bogu. Izražava svetu stvarnost usred koje se nalazi i u kojoj se očituje prisnost pojedinca, Boga i Njegova sina. Pjesnikinja je do savršenstva ustalila navedeni pjesnički oblik silabičnoga stiha bez unutarnjih stega s izričajnim i misaonim dopunama u prividnoj strofi i s opkoračenjima, tj. poništenjem stanke na kraju stihova.

Krist je za nju trajni pratilac i trajni motiv kako u životu tako i u pjesmama. Bog je, dakle, ljubav po definiciji života i stvaralaštva Anke Petričević. Također, često koristi motiv križa koji je Kristovo oruđe i glavni motiv Njegova života. Motivi života Anke Petričević i motivi u pjesmama su isprepleteni i jedni drugima služe kao nadahnuće. Pjesnikinja često promišlja o vječnosti, što potvrđuje motiv lađara i mora. More je poznato kao sinonim beskraja, a lađar se može tumačiti kao sredstvo koje vodi do tog beskraja žurno brodeći morem tj. boreći se s morem koje nerijetko jest opasno što se ponovno tematski naslanja na životne borbe. Pjesništvo je blago, poletno i lako čitljivo. Pjesnikinja postižući svoj pjesnički vrhunac prikazuje i poistovjećuje taj vrhunac s njezinim životnim vrhuncem odlaska ususret Bogu i spasenju. Pjesnički govor i njegov unutarnji ritam posve su prirodni i nesputani. Postupci navedenoga modela već su se mogli nazrijeti u prethodnim zbirkama, a začetke smo mu otkrili u *Tužaljka*, prvoj pjesničkoj zbirci, u tzv. završnom utok-stihu, briljantnim dovršetcima, npr. /a oca, oca nam nema. Pjesnički govor i ritam su također građeni i na upotrebi određenih stilskih izražajnih sredstava. Tako su neka od njih personifikacija (“obasjati Tvoje zjene”, “valovi žuborili pjesmom”,...), metafora (“srce Tvoje”, “Beskraj”, “zraka sjaja”), anafora (“Htjela bih/Htjela bih sa...”), aliteracija (“lagano veslom”, “ljubicama u obasjanoj rosi”) i simbol (“zvijezde” kao nešto vanzemaljsko što pjesnikinja želi dostići).

„(Balada),

Klasje njiva, njiva.

(Klasje),

Netko lišće stresa.

(Aleja),

A tebe nema.

Nema.

(Samotna lutam). “ (Petričević, 1989)

U ovoj pjesmi vidimo odnos lirskog subjekta i Boga. On često promišlja o vječnosti, dolasku pred Boga pa su stoga česti motivi prirode kroz koju opisuje Božju prisutnost. U ovoj pjesmi vidimo kroz zadnje stihove samoću i izgubljenost lirskog subjekta. Stavljanjem riječi balada, klasje, aleja i samotna lutam u zagrade pjesnikinja je željela naglasiti samoću koju osjeća. Njezina samoća proizlazi iz stihova „A tebe nema“ koji se odnose na Boga. Motivi u njezinim pjesmama, kao što vidimo karakteristični su za duhovno pjesništvo, a to su konkretno klasje, aleja, njiva, lišće i ljubav, sve su to motivi kao što je rečeno usko vezani uz Boga. Ova pjesma nije kompleksna izričajem, već odlikuje kratkim stihovima, ponavljanjima te jasnim i jednostavnim stilom i ritmom na čiju izgradnju utječu i korištena stilska izražajna sredstva od kojih pronalazimo personifikaciju (“netko lišće stresa”), asindeton (“njiva, njiva”), epiforu (“nema” se ponavlja na kraju drugog i trećeg stiha), anaforu (“klasje” ponavlja se na početku dvaju stihova).

Pjesnikinja je prividnim strofama postupno davala sve veću važnost dok nisu u zbirkama *Zov vječnih vrhunaca* te *Pjesme srca*, osobito u ciklusu *Pod križem*, postali temeljnim načelom gradnje. Znakovit su primjer plošno-prostornoga pjesništva u kojem linearna organizacija teksta i plošna struktura pjesme oblikuje prostor: tijelo pjesme ostvaruje nekoliko okomitih i naglašenih horizontalnih osi. (Buljac, 2009: 209)

Mnoge strofe Anke Petričević započinju uzdahom, odnosno evokacijom, kojim pjesnikinja daje oduška svojem raspoloženju iskazujući zanos vječnoj Ljubavi. Pjesme odišu lakoćom i kao da su nastale poput disanja. Ta protočnost stihova, lepršavost i jednostavnost praćena je stvaralačkim patnjama pretvaranja uzdaha u riječi, u poetski govor. Njezin je pjev poput zvukova harfe u psalmima, božanska himnodija kojom osmišljava iskustva vlastite patnje, ljudskoga bola i odricanja za čistoću otkupiteljske žrtve, kako bi dohvatila punoću, univerzum.

Poput *Tužaljka i Pjesme srca* donose vrutak, žubor, slatki romon, guk grlice, čežnju koja jeca, žeđu kojom se žudi za izvor-vodom, poglede očiju u tajnu uronjene. U njima se dodiruju lahor i list, hrid i šumni val, nebo i zora, pećina i golubica, svod i duga, uštap i oblaci, glas i njegova jeka. Dijalogizacijom, obraćanjem Bogu, koji je tu pokraj, u blizini, u glasu, zvuku, šumu ili pak predmetnoj stvarnosti, onom što stvarno jest i onom što zbilja jest, ona koja je lirski subjekt osluškuje tišine, slatki romon, grgolj, žubor, zov, jeku. (Buljac, 2012: 25)

Govorni stih zasićen je suptilnim asonancama i aliteracijama, eufonijskim odabirima sintagmatskih sklopova riječi, ponavljanjima:

„kao košuta žedna

kao košuta žedna.“

Nadalje, pjesme obiluju brojnim anaforama poput:

„...ja vazda odlazim

ja vazda putujem;

Dozvao si me s krajnjih

rubova zemlje,

Dozvao si me

Zovom ljubavi;

i bit ću Tvoj duh

i bit ću Tvoj hram;

da mi rane srca

da mi rane bolnog srca;

u ovoj noći bez utjehe,

u ovoj noći bez zvijezda;

također i anadiplozama:

Kada ćeš doći s velikog Mora

s velikog Mora.“ (Petričević, 2011)

Brojne su i onomatopeje:

„Sklopljenih vjeđa

mrmore ti slušam (Oh, šum tvoj, more).“ (Petričević, 2011)

Često primjenjuje i stilistički red riječi, inverziju. Neobični su primjeri polisindetona u razigranim nizovima pjesme *U Getsemani ulazim*, koje pjesnikinja smiruje novim ritmom asindetskih nabiranja i paralelizmom pjesničkih slika. U pretapaju stihova prividnih strofa prepoznamo savršene zrcalne strukture.

More preda mnom zaključni je ciklus koji višeznačno određuje pjesnikinju u prostoru pred pučinom – vječnosti, pred plimnim valom na pustim obalama. Duše izranjene i vjeđa sklopljenih, u more zagledana, sluša mrmore, osluškuje, očekuje zov, pojavu Vječnoga broda, kojim je već otplovila njezina sestra Miroslava. Kao školjka isplakanih bisera htjela bi onako pupačićevski zagrliti more.

Ima pjesama koje su pitanja i nagovještaji velikih radosti u sugestiji šuma koji odjekuje u lirskom subjektu ili nerazgovijetnu mrmoru mora, ali mrmoru koji najavljuje tajanstveni dolazak i samu ljubav, blage i vlažne cjelove vjetra na vjeđama. U takvim susretima sazdan je koncept ljubavi Sestre Marije od Presvetoga Srca, iskustvo mora i plovidbe koje je iskustvo života i puta prema spasenju.

Da bismo mogli shvatiti bit božanske ljubavi, agape, pomoć nam pruža *Sjaj Svjetlosti*, nova knjiga, ustvari niz teološko-filozofskih studija i rasprava, eseja i meditacija Sestre Marije od Presvetoga Srca, koju je 2016. priredila za potrebe Symposiona, knjižnice asketsko-mističnih djela. Onako kako su sugerirali davni crkveni učitelji, mogli bismo shvatiti, razumjeti i pravilno doživjeti dubinu Božje ljubavi u svjetlu transcendencije, u koju je uranjala i iz nje crpila snagu. Upravo je na tragu učenja sv. Ivana od Križa pokazala i potvrdila kako nije riječ o apstraktnoj, osjetilnoj ljubavi, nego o mističnoj, nadosjetnoj Ljubavi prikazanoj Bogu, Stvoritelju svega

vidljivoga i nevidljivoga „...u kozmosu – svemiru duše, u srcu svoje zaručnice” (Buljac, 2016: 646).

6. Autobiografska proza Vesne Krmpotić

Uzmemo li u ruke prozne knjige, kao što su *Brdo iznad oblaka* ili *Put jednote*, naći ćemo u njima tragove Vesnine biografije. Naći ćemo ih i u *Dijamantnom faraonu* i u *Bijeloj kuli*. Pogotovo ćemo ih mnogo naći u pjesničkim zbirkama, u svakoj knjizi, takoreći u svakom stihu. I kad nije vođen idejom autobiografije, pisac uvijek u nekoj mjeri svjedoči o sebi. Tako je i Vesna Krmpotić u pojedinostima i u cjelini svoga široko razgranatog, naizgled različitog, a opet cjelovitog i homolognog opusa ispisala ono što se najtočnije može odrediti kao biografija duše. (Zima, 2012: 36)

6.1. *Brdo iznad oblaka*

I kad ne piše poeziju, kad se priklanja nekom drugom žanru, Vesna opet piše poeziju. Nošena imperativom čuda, bezuvjetnim u istoj mjeri u kojoj je bezuvjetna moralna norma, odnosno Kantov kategorički imperativ, ona dodiruje svijet s djetinjom otvorenosti, zazivajući po tko zna koji put Tina Ujevića, pjesničkog šamana iz Vrgorca, koji poentira:

„I kad nema Našeg Duha

među nama jednog sveca,

treba i bez bijela ruha

biti djeca, biti djeca.“

Uostalom, dječak je glavni junak *Brda iznad oblaka*, knjige koja je tiskana u mnogim izdanjima i koja je jedan od Krmpotićkinih zaštitnih znakova. Paradoks te proze ogleda se s jedne strane u delikatnosti žanrovskog određenja, a s druge u Vesninu konzekventnom izbjegavanju da se poistovjeti s pjesnikinjom istog imena i prezimena. (Zima, 2012: 39)

Brdo iznad oblaka tretirano je kao roman, kronika, putopis, biografija duše i premda je autorica u uvodnoj bilješci naglasila da je bila vođena disciplinom svjedočenja. Pred čitateljem uskrsava

potresna priča o teško oboljelom djetetu i borbi za njegov život, pojedina poglavlja gutaju se kao najnapetiji romani, ali Vesna Krmpotić tvrdi da knjiga u intenciji, a možda i u izvedbi nije umjetničko djelo. Nijekanjem literarnih pretenzija htio se potencirati dojam o autentičnosti svjedočenja i objektivaciji čuda koje se dogodilo pred očima kroničarke. Prihvaćajući ulogu samozatajne svjedokinje, Vesna Krmpotić kao da se priklonila Platonu, za kojeg je umjetnost bila sjena sjene, pa je iz takozvane idealne države u svojim fiksacijama istjerao i jednog Homera. Neovisno o kroničarskoj impostaciji *Brda iznad oblaka*, čudo ne bi bilo moguće da Vesna Krmpotić za njim nije opsesivno tragala i da se za njega nije pripremala, ali recipijent bi u čudo teško povjerovao da nema literarizacije, pomoću koje se dokument i talent dovode u istu ravninu. Kao što se u početku odbacuju umjetničke ambicije — ili ideje mimesisa — tako kronika završava riječju ljubav. U zapadnoj ikonografiji ljubav se često prikazuje u liku djeteta, a protagonist *Brda iznad oblaka* je dječak, Igor Petković, koji je obolio od limfoblastične leukemije i u osmoj godini završio svoj ovozemaljski put.

Okosnicu kronike čini priča o dječaku čija je bolest u znatnoj mjeri korespondirala s njegovom inteligencijom i sviješću o predestinaciji. Susan Sontag objašnjava da je tuberkuloza stotinu i pedeset godina funkcionirala kao ekvivalent za delikatnost, pronicljivost i bespomoćnost, a ta teza u velikoj je mjeri primjenjiva na slučaj koji otkriva Vesna Krmpotić.

Knjiga repetira povijest borbe za mladi život, nudeći uvid u skrovit i snovit svijet malog Igora, koji se rodio sa sviješću mnogo višom od svijesti takozvane obične djece. Izvještavajući o različitim fazama bolesti, Vesna Krmpotićje matematički precizno registrirala dječakove snove. i naslov knjige, *Brdo iznad oblaka*, nije ništa drugo nego način kojim je jedan od svojih snova odredio Igor.

Iako vođena idejom svjedočenja, autorica nije mogla, a da ne komentira san u koji su, kao u kakav bajoslovni veo, umotani Igor i Vesna, sin i majka, koji čvrstoću konstatiraju tamo gdje je za nekog tek praznina ili trusno tlo. (Zima, 2012: 41)

Psihoanalitički stručnjaci davno su ustanovili da se majka pred djetetom pokazuje u konstruktivnoj i destruktivnoj ulozi. Nije to zaboravila ni Vesna Krmpotić, objašnjavajući na jednome mjestu da su »majke nezamjenjivo štetne ili blagotvorne po naciju, kulturu i civilizaciju«. U osnovi, *Brdo iznad oblaka* nudi se kao konverzija uobičajene i materijalistički verificirane slike svijeta. To naprosto znači da nije oblak iznad brda, nego je brdo iznad oblaka. Iz toga također slijedi da nije stvarnost ono što se čini, nego je stvarnosti za vidljivoga i općeprihvaćenog. Ona je iza smrti.

„Iza priča i iza Maye nalazi se atman (jastvo, duša). Iza privida je Bog, u Bogu je život. Da bi se shvatilo kakav je duhovni habitus Vesne Krmpotić, treba podsjetiti na rečenicu u kojoj tvrdi da su joj najveći učitelji bili njena djeca. Tako se svjedočanstvo o jednom djetetu može shvatiti kao parabola o potrebi za povratkom u embrionalno ili pretpovijesno stanje, u kojem je čovjek živio u skladu s prirodom i svime što ga je okruživalo.“ (Zima, 2012: 42)

U mnogim knjigama Vesna Krmpotić iznova i uvijek iznova ponavlja riječ ljubav, a ljubav nitko ne utjelovljuje tako apsolutno kao dijete. Katolička simbolika ljubavi oličava se u križu, dok se Igorova zemaljska egzistencija doima kao križni put koji je za njegove svjedoke imao dimenzije integralne inicijacije. Kao što Vesna Krmpotić ne računa s tradicionalnim predrasudama o ovostranom i onostranom, kao što su joj dvojbene distinkcije između egzaktnih i društvenih znanosti, ili u krajnjem slučaju između matematike i poezije (piramida podrazumijeva i jedno i drugo), isto su joj tako daleke diobe na europski Zapad i azijski Istok. (Zima, 2012: 43)

6.2. Vlastopis

O Vesni Krmpotić ponajviše saznajemo iz časopisa *Književna republika*, iz poglavlja pod naslovom *Vlastopis*, objavljenog 2018. godine, koje je napisano u spomen na književnicu Vesnu Krmpotić i književnika Nedjeljka Fabrija. Na početku knjige autori donose dijelove kratke autobiografije Vesne Krmpotić koju donosimo u nastavku:

„Rođena sam u Dubrovniku, lipnja, 1932. Brat Davor pretekao me za dvije godine. Otac Mario, podrijetlom Senjanin, a došljak iz Amerike–Filipina–Austrije–Njemačke, zvanja liječničkoga s trostrukom specijalizacijom, bio je u to vrijeme direktor dubrovačke bolnice. Majka mi je iz porodice Lopašić–Karlovska, zagrebačko–vukovarske i starohrvatsko–njemačke. Živjeli smo nekoliko godina u Dubrovniku, onda smo se preselili u Split, i nedugo potom u Zagreb. Tamo je otac radio u Vinogradskoj bolnici kao načelnik internoga odjela. U Zagrebu smo odživjeli četiri godine rata, što nije bilo nimalo bezazleno, jer je otac »radio« za partizane (slao lijekove, udomljavao mnoge zatvorenike u bolnici kao pacijente i poslije im omogućavao bijeg). Nakon toga razdoblja strahovanja nastupilo je tzv. oslobođenje, također nimalo bezazleno. Odjednom sam bila strpana u »buržoaziju«, to jest, u ideološke nepodobnike. U školi sam iz jezika i književnosti dobivala jedinice. Teškom sam mukom završila gimnaziju na

Katarinskom trgu, uz gorke otpore prema školovanju i općenito, prema duhu vremena.“ (Književna republika, 2018: 3)

Knjiga je podijeljena na poglavlja koja nose naslove *Književnosti, Pisci, Vrijeme pedesetih*, zatim *Boravak u Indiji, Preseoba u Beograd, Kairo, Nesreća, Avatarova Indija, Ubrzanje nadahnuća, O svemu tome opširnije, Nastavak u Africi*, te *O ratu i Beogradu*.

U dijelu koji nosi naslov *Nesreća*, Krmpotić donosi najveći dio svog života, i nadovezuje se na roman *Brdo iza oblaka*, te se nadovezuje sljedećom pričom:

„Ubrzo po povratku zadesila nas je nesreća nad nesrećama. Drugi sin, četverogodišnji Igor, razbolio se od leukemije. Otputovala sam s njim u Pariz, u bolnicu St. Louis, slavu i oronulu. Tamo su ubojitim kemoterapijama privremeno suzbili prvi napad malignih stanica. Tražila sam po svijetu ljude drugih i drukčijih znanja, upoznala se s mnogima od njih, surađivala koliko se moglo.“ (Književna republika, 2018: 4)

Krmpotić dalje nastavlja:

„Onda smo premješteni u Washington. Tamo smo, u američkom Nacionalnom institutu zdravlja, nastavili s propisanim kemoterapijama. Rodio se i treći sin, Neven. A Igor je 1975. otišao svojim putem, iako je na kraju, a na moju žarku molbu–molitvu, bio izliječen od leukemije. Izliječila ga je jedna od onih čudovitih osoba, gurnutih u stranu od službenih krojača kolektivnih percepcija. Igorovo neobjašnjivo izlječenje od maligniteta pod sam kraj bolesti (kada ni kemoterapije više ne djeluju), potvrđeno je od samog Instituta. Smrt je nastupila zbog kljenuti srca. (Sve to opisano je u kasnijemu romanu–reportaži »Brdo iznad oblaka«). U Americi sam pisala i dovršila knjigu »Čas je Ozirise«, što je svojevrsan žal za nemogućim — odnosno, za vjerodostojnim prijevodom staroegipatske filozofije, mita i poezije. Poslije Igorova odlaska rođena je zbirka pjesama »Ljevanica za Igora«. Vratili smo se u Beograd 1977.“ (Književna republika, 2018: 8)

Kada Vesna Krmpotić govori o svojim književnim postignućima, navodi sljedeće:

„Tada, 1980., imala sam 48 godina, 26 godina spisateljstva i 10 objavljenih knjiga. Nezačudni prosjek. Narednih 26 godina sukljao je tsunami spisateljske vatre — napisane su i objavljene 74 knjige — a neobjavljenih je ostalo 28. »Proizvodnja« se, dakle, povećala za nevjerovatno visok postotak.“ (Književna republika, 2018: 9)

Ovu autobiografsku knjigu Vesna Krmpotić završava poezijom. Iako je pisala pripovijetke i romane, uvijek je ostala isključivo pjesnikinja. Pjesnikinja zaključuje ovo djelo sljedećim zaključcima i stihovima:

„Dok ovo pišem, upravo je uljezla u kalendar godina 2008. Moja se obitelj nažalost prorijedila, moj je posao pisanja i nadalje isti, moja su putovanja nešto malo rjeđa, susreti s čitateljima češći. A moj središnji doživljaj, iskustvo, spoznaja, vizija, život... mogli bi se sažeti u dva stiha:

*„Iako je bez granica nebo,
ptica je u njemu bezgranično svoja.“ (108 X 108, 78, 64)*

I još:

*„Priđi sebi kao milijun svijeća
jednomu plamenu.“ (108 X 108, 55, 4)*

Dodajem i tri stiha, za mnoge od nas:

*„Stvarnost je prene zamisliva,
prenestvarna, preneukrotiva;
a Tvorac joj je ljubav.“ (108 X 108, 65, 40)*

I još tri stiha, nadam se, za svakoga:

*„Kad svi postanu Mi,
neće biti ničega što nije Jedan nasmijan liku šest milijardi ogledala.“ (108 X 108, 48, 39)*

7. Poezija Vesne Krmpotić

Govoreći o pjesništvu Vesne Krmpotić, Cvjetko Milanja u *Hrvatskom pjesništvu od 1950. do 2000.* tvrdi da se pri opisu njezinih poetičkih značajki moraju imati u vidu najmanje tri karakteristike. Prva se odnosi na onodobni *krugovaški* kontekst (Milanja, 2000: 176). Drugačija ideja i filozofija pjesništva druga je značajka pjesništva Vesne Krmpotić.

Treća se tiče odnosa prema tradiciji hrvatskoga pjesništva, pri čemu Milanja ističe da je riječ o „ujevićevskoj idealističkoj projekciji glede ljubavne tematike, kao i nekih indijskih dodira, o kaštelanovskom inkantacijskom tonu, o parunovskom traženju punine identiteta u Drugome“, što je posebno naglašeno u Vesne Krmpotić (Milanja, 2000: 176), kao i o „šimićevskom fenomenu straha i smrti i slamnigovski pravilnoj formalnoj razini.“ (Milanja, 2000: 177).

Odnos prema istočnjačkim filozofijama, posebice indijskoj, do izražaja dolazi u njezinoj drugoj fazi, i više se odnosi na ideju svijeta i filozofiju života nego na stilsku fakturu prema Milanji (Milanja, 2000: 177). U ranijem pjesništvu Vesne Krmpotić njezin lirski subjekt jednako je zaokupljen statusom vlastitoga ja, odnosno, sadržaja identiteta, kao i ostali *krugovaši*.

U prvoj će fazi već naznačiti strast potrage za Drugim koji će kasnije korespondirati sa Subjekom, ovdje se subjekt čuti, pa se takvim iskazuje, kao „odsuče sadržaja svijeta i darova transcendencije: subjekt jest odsuče.“ (Milanja, 2000: 177). Lirski subjekt svjedoči o svom strahu da se ne može ispuniti sadržajima svijeta, zato već tu ima naznaka potrage za Drugim (Milanja, 2000: 177).

U Vesne Krmpotić je, prema Milanji, naglašen intelektualni element i psihološko-fenomenologijski uvid u spoznajne procese i strategije linskoga subjekta i njegova odnosa prema izvanjskome, što je također *krugovaška* značajka. To izvanjsko različita je podrijetla i područja – od kulture, bajke, Biblije do civilizacijskih i egzotičnih figura opsluživanja. Stoga Milanja zaključuje da je Krmpotić u drugoj fazi više stalo do gnoseologizma i ontologizma (Milanja, 2000: 178). U ovoj je fazi Krmpotić naslutila nedostatnost *krugovaškog* koncepta, a to dokazuje njeno traganje za Drugim, za mnoštvom, dvojništvom, za Bogom, za sabranošću. Susret linskoga subjekta i svijeta jest „naša dvojina“ (Milanja, 2000: 178), pri čemu je odnos stvarnog i nestvarnog fluidan, slično kao kod Borgesa.

Mada se ponekad Vesna Krmpotić obraća zvijezdama i nebu, Milanja naglašava kako kategorija jednog i svega nije šopovskoga astralnoga podrijetla, nego svoje ishodište i filozofiju života ima u istočnjačkoj antropologiji i svjetonazoru općenito, u skladu s čim je i osnovna ideja pjesništva kao objavitelja. (Milanja, 2000: 178)

Motivi šutnje, duševnosti, onostranosti, te raznovrsni sadržaji svijeta, ne ukazuju na manjak identiteta, nego su u funkciji „razosobljenja“ (Milanja, 2000: 179) kako bi se stopilo i ucijelilo u božanstvo i apsolut.

Kod Vesne Krmpotić entitet izmiče u transtemporalnost, pri čemu on izmiče i iz zapadnjačkoga ontologizma jer je utemeljen u indijskoj antropologiji i filozofiji bitka, pa mu je bliža kategorija „ništa“, u kojoj se eros i tanatos izjednačuju. To ne može biti ničeovska prazna transcendencija, nego je ona budističke, vedske impostacije. (Milanja, 2000: 179) Koliko je istočnjačke ideje karman, brahman, atman, maya i mantra moguće iskazati zapadnjačkom izražajnom formom tako da se uspostavi istinska komunikacija zajednice, ostaje upitno prema Milanji.

Drugo se u poeziji Vesne Krmpotić smatra svojevrsnom metonimijom Boga, pa je „riječ i o monističkoj ideji realiziranoj strategijom apstraktne 'nedodirivosti' Drugoga.“ (Milanja, 2000: 180).

Poezija je Vesne Krmpotić preokupirana (pra)elementarnim istinama i idejom svijeta u kojemu vlada dualitet, koji bi se, kada ne bi bio tako naglašeno i prepoznatljivo istočnjački, mogao smatrati bogumilskim. Tomu odgovara prema Milanji i ideja ljudske egzistencije kao cjeline u sklopu i totaliteta i vlastitosti.

Temeljenost te poezije u „filozofskom načelu istočnjačkoga kozmičkoga orgona, u kome je bitak neodređen, odnosno istodobno je Sve i Ništa“ (Milanja, 2000: 181), stvar je njezina svjetonazora i strukture koja je takva kakva jest. Takva se struktura ne smatra ništa manje simboličnom, zapadnjačkom i hrvatskom. Budući da je pjesnikinja duže vrijeme boravila u Indiji, ne čudi što u njezinoj poeziji ima istočnjačkog svjetonazora.

7.1. Prva pjesma, *Izgubljeni biser*

Pozivam se na činjenicu da je Vesna Krmpotić s nepunih jedanaest godina ispisala pjesmu *Izgubljeni biser*, zagonetnu i začudnu, a istodobno samosvjesnu i s pouzdanjem u sretan ishod i pozitivan nastavak naslućene životne situacije, svojevrsne egzistencijalne pustolovine. Naime, ishodišna pozicija navedene pjesme svjedoči muku gubitka, tegobu i žalost što su uslijedili nakon obećavajuće vedrine prethodećega stanja. Prva dva stiha upravo polariziraju svjetlo i tamu, puninu i prazninu:

„Jučer, još se srećom osmjehivo dan /

Danas izgubih biser u travi.“ (Krmpotić, 1956)

Treći stih pečati zgodu sudbinskim rezom, gubitkom nade u moguće nalaženje:

„I zalud mi ga je tražiti, znam.“ (Krmpotić, 1956)

Međutim, upravo na mjestu fiksiranja uzaludnosti vlastitoga traženja javlja se — ne samo nada, nego i — izvjesnost, sigurnost, povjerenje u nastavak započetoga procesa, u mogućnost i potrebu predavanja tražilačke »štafete« u ruke suputnika ili sljednika:

„Ali ja isto tako znam

da će sutra doći netko drugi

i naći moj biser,

dosnivati izgubljen san.“ (Krmpotić, 1956)

Dakako, uvodna pjesma u opusu Vesne Krmpotić nužno nam izgleda posebno znakovita, ali zapravo je tek prva u nizu njezinih snovitih emanacija, njezinih verbalnih kristalizacija, izgubljenih i nađenih bisera, što će ih potom sustavno i/ili nesputano nanizati, povezati u neraskidivu nisku. Stilska figura koja se koristi u ovim stihovima je personifikacija, koja se odnosi na davanje ljudskih osobina neživim objektima. U ovom slučaju, biser se personificira kao da ima svoju svijest i da može biti pronađen i cijenjen od strane nekog drugog. Ova personifikacija izražava nadu da ono što je izgubljeno može biti pronađeno i cijenjeno od strane drugog, a ne samo lirskog subjekta. Već ova pjesma, napisana sa spisateljičinih tek jedanaest godina, ima u sebi niti Drugoga u sebi te Zdravko Zima navodi i njezino čuđenje nad tom pjesmom jer ju ona doživljava tuđom: „Kao da ju je netko drugi potpisao, ili podmetnuo, a ona (Vesna) je služila kao mehanički posrednik“. (Zima, 2000: 162) Također spominje i biografske podatke za koje smatra da će dokazati da sve ima svoj smisao i da se ništa ne događa slučajno. „Poslije gotovo četiri desetljeća ta ista pjesma javila joj se u snu, na jeziku kojim se nekoć davno govorilo u Indiji, u krajevima oko Gangesa, a 1989. biser iz pjesme zatekao se u njezinim ustima, dok je u jednom beogradskom restoranu jela rižu s dagnjama“. (Zima, 2000: 162) Iako je vidljiv jaz između čulnog i nadčulnog u ovim riječima isto tako je i nemoguće ne primijetiti stapanje tih dvaju svjetova koja imaju biser za materijalni dokaz u nematerijalnoj zbilji. Stoga proizlazi zaključak da i sama pjesma ima ulogu da tekstualizira neizrecivu onostranost i približi je običnom čovjeku.

7.2. *Predigra*

*Na svakom koraku susrećem potpis
te ruke do dna čitke;
kad breze zabreze, sanjarske, vitke,
s mjesecom koji škropi,*

*kad svibe zasvibe, i pelud poludi
pa krene u mirisnu bitku,
ja čitam pismo kralja što nudi
ljubav, do dna pitku.*

*Na svakom koraku znaci početka,
predigre moga bića;
sa svom zlatninom svadbene tajne
zveckaju spremna otkrića. (Krmpotić 1983)*

Pjesma *Predigra* iz zbirke *Vilin svlak* pripada prvoj fazi autoričina stvaralaštva. Pjesma je oblikovana u tri strofe. Rima je nepravilna, stih slobodan. Dinamika na planu izraza uspostavljena je rimom i ritmom, bogata uporaba figura značenjski produbljuje, uslojava pjesmu. Neke od figura su: aliteracija (“Na svakom koraku znaci početka”), metafora (“...kad breze zabreze, sanjarske, vitke,/s mjesecom koji škropi,...”), antiteza (kontrast između “znakova početka” i “svadbene tajne” koji označavaju različite faze u životu), personifikacija (“...a svom zlatninom svadbene tajne/zveckaju spremna otkrića.”). Navedene primjere ću detaljnije objasniti u nastavka rada. Temeljni je motiv susretanje lirskog ja s pismom/potpisom kralja. Iako je kralj antropomorfiziran (ruka koja se potpisuje ili piše pismo), jasno je da veze između označitelja i označenog nisu uobičajene jer se prilikom čitanja ne stječe dojam bilo materijalnosti pisma bilo kralja kao okrunjenog vladara neke države. Posve zagonetno ostaje tko je lirsko ja, tko kralj, kao i to zašto je baš pismo/potpis njegov trag. Pismo je sveprisutno, s obzirom na iskaz na svakom koraku koji se ponavlja dva puta. U pjesmi ne postoje jasne lokalne odrednice. U prvi mah stječe se dojam da se susretanje zbiva vani, noću, no opet moguće je i da se susret, izazvan proljećem, zbiva unutra, na planu bića. Sviba je cvijet po kojem je svibanj dobio ime, priroda je u svojevrsnom deliriju buđenja što se pojačava personifikacijom flore.

Istovremeno se uz to mahnito, slavljeničko, proljetno ozračje potencirano glagolima uvođenjem epiteta sanjarske postiže svojevrsna opozicija buđenje – san.

U *Rječniku simbola* (1983) breza se, kao i u pjesmi, povezuje s mjesecom, a simbolizira put kojim nebeska energija silazi i kojim se ljudska težnja uspinje. Proljeće je početak novog ciklusa.

Naslov pjesme, kao i upotreba epiteta svadbeni, asociraju na svadbenu noć ili čak na neke proljetne obredne svetkovine. Pjesma je dakle sva u znaku obećavajućeg početka. Flora u proljetnom bunilu može se iščitati i kao metafora razbuđenog jastva. Iako pojam predigra obično podrazumijeva barem dvoje sudionika, iz iskaza predigre moga bića stječe se dojam da je predigra u kontekstu ove pjesme prije samotni čin, što bi imalo upućivati i na svojevrsnu samodostatnost lirskog ja. Nadalje svadbena tajna upućuje na svadbu, ali ne i na čiju. Ne samo da je tajna svadbena, nego je i svadba tajanstvena. Ako pjesmu pak čitamo kao da se radi o svadbi bića i tajne, to onda naznačuje mogući pravac tumačenja pjesme pod utjecajem mističkog nasljeđa. Misticism kao središnji motiv ima upravo erotski odnos pojedinca s tajanstvenim onostranim, ljubavnika s ljubljenim. Sâm kralj nije prisutan, već je ostavio svoj/e potpis/pismo kao trag. Odsustvo kralja međutim ne pokreće tužaljku. Ugođaj koji prevladava u pjesmi jest raskoš tajne, svadbene svečanosti, buđenja, slutnje, obilja, nagovještaja promjene i otkrića. Već i sam/o potpis/pismo kralja implicira puninu.

Njegova ruka do dna čitka i njegova ljubav do dna pitka svjedoče potpunu jasnoću i davanje bez ostatka. I dok je na planu sadržaja dočaran proljetni nemir i razbuđenost, na planu izraza, moglo bi se metaforički reći, i jezik je u svojevrsnom cvjetanju: novim glagolima (zabreziti, zasvibiti), melodioznošću i slikovitošću iskaza. Ono što postaje moguće na planu označitelja, istovremeno je nezamislivo na planu označenog.

Pjesnički jezik labavi, u običnom govoru inače okoštale, veze označitelja i označenog stvarajući nove, neuobičajene veze koje ne postoje ni u zbilji ni u svakodnevnom govoru.

7.3. *Niska*

Nimalo slučajno, jedna od knjiga u kojima je autorica pristala suočiti se s privremenim saldom opusa, prihvatiti skraćenu antologiju najznačajnijih, najznakovitijih, najzauzetijih vlastitih pjesama naziva se *Niska*. Bilo je to sad već daleke 1989. godine i svezak je priredio senzibilni i zaslužni Irfan Horzović,

a naslov je izbor dobio po višestruko karakterističnoj pjesmi *Nit od niske*. Mogla bi je čitavu navoditi, ali glavni dio glasi:

*„Umriješ Ti i rodih Ti se
u tijelu pjene,
tijelu tise,
tisuć puta kao jednom,
po tragu svih bića redom —*

*ja koja sam samo jedno,
ono što je ja i žedno
jedino sebe nedoglednog;
ja pristadoh biti drugo,
i tisuć puta istim krugom
rasuti se, skupiti se,
zaboraviti, sjetiti se —
ići svojim sjajnim rubom... “ (Krmpotić, 1989)*

Nezanemariv je i nastavak:

*Ja pristadoh još i više:
dijeleći se, množiti se,
driješeći se, vezati se —
i još više, i još više:
tijelom svile saviti se
u torbake Mokoš bake,
u turbane modrog Krišne,
do niti dosviliti se —*

biti niska, nit od niske...“ (Krmpotić, 1989)

Čudesna sloboda povezivanja krajnosti, zadivljujuća sposobnost obuhvaća raznovrsnih protega postojanja, impresivna snaga dodira raznih civilizacijskih krugova (od domaće, brlićevske Mokoš bake do omiljene indijske teogonije) bitno je još okrunjena jezgrovitosti, reduktivnošću, ulančanošću u dosvilenost niti. A poanta pjesme je posebno neodoljiva, provodnom našem motivu više nego *a propos*:

„A sva zrnca ispod sunca

srcem o niti vise;

svejedno stoga, koje zrnce,

sva su isti~isti biser.“ (Krmpotić, 1987)

Navedenom pjesmom ušli smo u zrelo razdoblje pjesnikinjina stvaralaštva (riječ je o pjesmi iz zbirke *Orfelija* (1987)), no ujedno smo time prebacili most od početničkih stihova do relevantnijih faza — slijedeći izgubljeni biser i držeći se niti njegova traženja — da bismo ukazali na neporecivu homogenost i nutarnju koherenciju pjeva i zaziva Vesne Krmpotić. Put je bio čvrsto trasiran, no neke su etape ipak posebno važne i zaslužuju da se na njima malo zastane. (Maroević, 2018: 33)

Pjesma *Niska* pisana je slobodnim stihom, a ritam je usporen. Prevladava ritmičnost i zvonkost zvuka. Forma je vezana, a rimovanja suptilna dok je jezik simboličan i slikotvoran. Brojne su metafore u kojima se lirski subjekt uspoređuje s prirodom, klasjem i tisom te predstavlja svoje novo rađanje.

„,Umriješ Ti i rodih Ti se

u tijelu pjene,

tijelu tise,...“ (Krmpotić, 1989)

Kroz pjesmu vidimo i utjecaj religije. Pjesnikinja kao da piše o reinkarnaciji lirskog subjekta čiji se karakter prikazan u ovoj pjesmi može povezati i sa životom i karakterom Vesne Krmpotić, što naravno ne mora biti nužno tako te ni nemamo nijednu potvrdu o tome unutar teksta. Naslućuje se žudnja za transcendencijom. Pjesma je zapravo svojevrsni dijalog lirskog subjekta i onostranog, a u isto vrijeme i dijalog lirskog subjekta kao onostranog i pjesnikinje. Dokaz za to možemo pronaći i u riječima Vesne Krmpotić koje je rekla povodom Nagrade „Tin

Ujević“, a prenosi ih *Kolo* (2013). „Uvijek sam se osjećala kao olovka u ruci Pjesnika. Nisam razmišljala, premišljala, o čemu pisati. Sjela bih u vlak ili u avion, izvadila bih spremnu bilježnicu, i do kraja vožnje ili leta, knjiga je najčešće bila dovršena – knjiga od preko 400 pjesama... No dodala bih još nešto: takva olovka, pisac, nije tek prazna ploča. Ona je instrument s već ugrađenim pravopisom i sluhovitošću – takvom ja svoje kolege i sebe vidim... ako smo sluhovita olovka čut ćemo Njegovu riječ... On je pisac, mi smo sluhoviti prepisivači.“ (Kolo, 2013: 9)

Vesna Krmpotić nam svoje pjesme donosi na jedinstven način, predstavlja ih na slikovit, ali i filozofski način pun metaforičnosti i simbolike. Pisala je vođena duhovnim iskustvima. Započela je kao jedan od *krugovaša*, ali kako je život vodio posebnim putima to se preslikalo i na njezinu poeziju. Pjesnikinja je koja je u 20. stoljeću donijela u hrvatsku književnost dio hinduističke kulture. Stoga poseže za transcendencijom u svojoj poeziji, žudi za spoznajom o onome nepoznatom i nedodirljivom. Njezin autorski stil je oblikovan tako da lirsko ja žudi da mu se otkrije Tajna, da Tajna postane Znanje. Tajna se u radu tumači kao Drugo pjesme, (prisna) tuđost, kao ono što jest, ali se ne zna što jest. Čitajući analizirane pjesme obuzima nas velom tajanstvenosti i mistike. Svako razrješenje lirske pjesme je u rukama čitatelja, a lirski subjekt ključ metaforičkog prostora daje upravo čitatelju. S obzirom na to moguće je različito tumačenje pjesama koje dovodi do različitih analiza na osnovu poznavanja njezinih ostalih djela i života. Čitajući pjesme prije i nakon analize proznog autobiografskog djela Vesne Krmpotić i u samoj analizi pjesama sam dolazila do različitih zaključaka i pogleda na njezin lirski opus.

U prvoj objavljenoj zbirci Vesne Krmpotić, imenovanoj skromno *Poezija* (1956), nalazi se rukovet intimističkih lirskih minijatura. Unatoč brojnijim erotskim nadahnućima i snažnim refleksivnim uzletima, najviše mi je zadržala pažnju pjesmu *Za tatu* i njezin efektni završetak: *u kutovima ima dima*, koju analiziramo u sljedećem poglavlju.

7.4. Pjesme posvećene ocu

U pjesmi pod naslovom *Za tatu* glavna simbolika je dim koji je od preminuloga pušača, naime, ostao kao materijalizacija njegova prolaska i lirski subjekt odlučuje trajno zatvoriti prostoriju kako bi sačuvao tvari spomen. Perspektiva duboke kćerinske vezanosti za roditelja produbljena je potom u pjesmi *Pismo ocu*, gdje umjesto uspomenskoga dima imamo već ponešto apstraktniji zrak:

*„(Sjeti se mene, daj mi znak,
ti koji prolaziš kao uzduh...)“*

ali i indikativnu zamjenu uloga, inverziju smrti i življenja:

*„Sjeti se moga groba,
pohodi me oče moj,
oživi me.“* (Krmpotić, 1955)

Pjesma *Pismo ocu* pisana je slobodnim stihom. Ritam je usporen što doprinosi dodatno mračnom i turobnom raspoloženju u pjesmi. Kroz metaforu groba lirski subjekt govori o tome kako je on ustvari iznutra mrtva i traži od svoga oca da ga oživi. Motivi poput smrti i života karakteristični su za Vesnu Krmpotić. Takvi motivi nisu ovdje iskorišteni kako bi pokazali mračnu stranu lirskog subjekta, već kako bi prikazali patnju lirskog subjekta. Moramo primijetiti i epitete koje koristi poput moga groba ili oče moj, lirski subjekt sebe stavlja u središte, iskazuje pripadnost ljudi i stvari samome sebi te tako pojačava bol koja je prikazana u pjesmi.

Sljedeća pjesma *Očev grob* bitno zaokružuje sudbinske niti, nedjeljivu ulančanost bića:

*„U toj dakle zemlji leži tijelo
u kojem nekad ležala sam ja;
a dok ležala sam, nisam znala
da u njemu ležim
i da jednog dana ustat ću:*

*kao što ni ono sada ne zna
da leži u velikom tijelu zemlje
i da jednom, možda, ustat će.*

Na kraju pjesmu Krmpotić se oprašta s ocem na sljedeći način:

Do viđenja, oče,

Oče, beskrajna tišina,

Čuj, ja sam zvuk

Što sporo

U tebi

Zamire.“ (Krpmotić, 1955)

Pjesma je pisana slobodnim stihom. Kroz pjesmu lirski subjekt otkriva svoju ljubav prema ocu. Također, pjesnikinja govori o prolaznosti života i o nevažnosti tijela. Lirski subjekt se poistovjećuje s mrtvim tijelom svoga oca što prelazi u misticizam, ali se na neki način i spaja s tijelom i dušom svoga oca. Kroz pjesmu vidimo osjećaje boli i tuge pa je i ritam pjesme usporen. Pjesmu možemo okarakterizirati kao jednu veliku metaforu, u kojoj je smrt metafora za novi život. Na kraju pjesme vidimo aluziju na Jesenjinovu pjesmu *Do viđenja, dragi*. Lirski subjekt se oprašta s ocem i kroz kontrast tišine i zvuka prikazuje povezanost sebe i oca dokle god je on živ.

7.5. Djetetu u utrobi

Jedva što je svela račune s vlastitom prošlošću, iskazala dugovanje strani svojih predaka, lirska se protagonistica morala okrenuti vlastitoj budućnosti, projekciji majčinstva. U pjesmi *Djetetu u utrobi* (iz knjige *Krasna nesuglasja*, 1970.) pjesnikinja evidentira svoju tjelesnu rascijepljenost, svoju egzistencijalnu dvojnost iz obrnute vizure nastavljanja roda:

„Hoćeš li ikad biti tako sretno,

kao što si sada, u ljubavi mog tijela?

Nijedna te ljubav više neće tako

Prožeti svega,

Niti ćeš krv svoju dijeliti s nekim ko sada sa mnom.“ (Krpmotić, 1970.)

U pjesmi *Djetetu u utrobi* Vesna Krpmotić izražava svoju ljubav prema svom nerođenom djetetu. Za nju tijelo pokreće emocija ljubavi, u ovom slučaju ljubav prema djetetu. Znamo iz njezine autobiografije da je izgubila svog sina, pa je upravo ova pjesma dokaz njezine ljubavi prema sinu. Prikazana je sva ljubav jedne majke prema djetetu, ali i strah koji posjeduje

donoseći ga na svijet. Pjesma se sastoji od sedam strofa različite duljine, a stihovi nisu vezani rimom. Pjesnikinja ponovo naglašava pripadnost kroz cijelu pjesmu kao i kod pjesama s motivom oca. Tako izražava bliskost lirskog subjekta s predmetima radnje. Glavni motiv kroz cijelu pjesmu je ljubav i to ljubav majke kao doslovni i preneseni pokretač života. U pjesmi postoji retoričko pitanje koje je postavljeno njezinom djetetu.

„Što te onda goni u surovu svjetlost svijesti?“ (Krmpotić, 1970.)

Kao glavni simbol pjesme se nameće i tijelo. U pjesmi se lirski Ja obraća čitatelju i tako izaziva emocije i suosjećanje kod čitatelja.

7.6. *Ljevanica za Igora*

Ali sreća ostvarenosti, punine, međusobne razmjene uskoro će pokazati i svoje naličje, jer Vesna Krmpotić nije bila lišena i najbolnijeg iskustva, gubitka voljenoga sina. Zbirka pjesama *Ljevanica za Igora* (1978) impresivna je po bogatstvu sugestija neprekinutoga jedinstva između živoga i mrtvoga, odnosno organske dvojine majke i djeteta:

„Ja sam onaj dio Tebe

koji ne zna gdje si sada.

Ti si onaj dio mene

koji znade gdje si vazda.

Ja sam onaj dio Tebe

što izgleda ko dječak mrtvi.

Ti si onaj dio mene

koji zna da nema smrti.“ (Krmpotić, 1978)

Duboko traumatična situacija rezultirala je i drugim suptilno kompenzativnim odgovorima, sviješću o vrijednosti proživljenoga zajedništva, o ljepoti i smislu nadosobne solidarnosti:

„Sve više i više vjerujem riječima

koje govore neznano hvala

blagoslovljenoj utrobi zemlje
što nas je jedno drugome dala.

Jer nije pakao Tebe izgubiti,
Već Te ne znati u jastvu tamnom.
Jer bezmjerni taj gubitak je malen
pred časom kad si bio sa mnom.“ (Krmpotić. 1978)

Svladani *Nauk poniznosti* vodi do altruističkih rješenja, širih duhovnih protega, do mogućnosti nadmašivanja emotivne pristranosti:

„Možda ima netko tko Te više voli,
neka druga mati, neka duša veća.
Ali moj ponos nije manji, ni moja sreća,
što sam uključena u Tebe svojom boli.“ (Krmpotić. 1978)

Konačno, dijalog s mrtvim sinom prerasta u obraćanje višem biću, a simptom toga je već i grafički (jer apostrofirano lice označeno je majuskulom). Preostaje potom put *Molitve*:

„Kroz tuđe duše vodi me k sebi,/
i ne pokaži mi drugi put,
sve kad bi i postojao... Vodi me i daj mi snagu
da te slijedim.

Voli me tuđim srcem, tuđom blizinom,
ali daj mi ljubav vidovitu
da uzvraćam Tebi i u Tvoje ime.“ (Krmpotić, 1978)

Pozvala sam se na stihove što ih je Vesna Krmpotić ispisala povodom triju intimno doživljenih povoda i stanja: smrti oca, rođenja djeteta i smrti djeteta. Pritom sam željela naglasiti biografsko pokriće njezina pisanja. Nadalje, činilo mi se važnim ukazati i to kako je i u svojim ranijim

djelima težila i uspjela transcendirati svaku privatnost i vlastitoj empiriji nametnuti metafizičku projekciju. Etape bolnoga zrenja manifestirale su se u stihovima iznimne sabranosti i meditativnoga učinka, metaforički pretvorile u blistave i zaokružene oblike nalik žuđenom, zagubljenom i ustrajno — barem kolektivno ili solidarno — traženom ishodišnom biseru. Kao što je svoje egzistencijalne pobude i poticaje suvereno (i podjednako ponizno) nanizala u retke amblematičnih stihova, svoje je neempirijsko, duhovno iskustvo također nastavila dosljedno nadograđivati i redati u nisku uzvišenih molitvenih tonova i komplementarnih nadosobnih uzvraćanja.

Također moramo navesti sljedeće, da je sloboda i nesputanost pisanja što ju je Vesna Krmpotić stekla nakon susreta s avatarom, autorom per *excellence*, indijskim duhovnikom Sri Sathya Sai Babom, gotovo bez presedana i rezultirala je čitavom bibliotekom najrazličitijih spisa, a ponajprije monumentalnom pjesničkom knjigom *108 x 108*, vjerojatno najopsežnijom zbirkom stihova uopće. Pritom nije odustala ni od proze ni od priređivanja tuđih tekstova, a ni od kontinuiranog angažmana među ljudima, posebno u ime mira i razumijevanja, ljubavi i praštanja, a sve je to »začinila« svježinom i vedrinom, neposrednošću i lakoćom pristupa.

Maroević (2018) u časopisu Književna republika, u članku *Vesnina niska*, navodi da Vesna Krmpotić koliko god se bavila isključivo »prvim i zadnjim stvarima« njezin izraz ne samo da nije izgubio na jednostavnosti i komunikativnosti nego je još dobio i na neočekivanoj ludičnosti, zaigranosti, nasmiješenosti, blagosti, opuštenosti, jezičnoj imaginativnosti i otkvaćenoj kombinatorici.

Primjerice, tko bi poput nje mogao preporučivati svoje *Priče pjevice* kao *premosnice, prekretnice, prijestupnice, preljubnice... mudrosnice, ludosnice, prpošnice, blagosnice, raspusnice, rasputnice, rastupnice, razvratnice, rastošnice, razmetnice... ptice selice, pijane paunice... vrdalice, vrzmalice, mrdalice, sprdalice, smucalice, smicalice, vrckalice, grickalice, zaumnice, zviždalice, zrikavice, teturalice, krilatice... miljenice, prilježnice, pošalice, pitalice, skitalice, vijalice, klicalice, smijalice... sastavnice, rastavnice...* Uzeli smo *pars pro toto* samo jedan od mogućih uzoraka zanosnog i »priljepčivog« pisanja novije faze Vesne Krmpotić. (Maroević, 2018: 49)

Prihvaćenom stečenom slobodom na igru riječi može se reći kako nakon 1980. godine teče njezina »visoka« *niska*, kako se vinula u nadzemne sfere ne gubeći ipak vezu sa zemnom gravitacijom, niti pak odustajući od prava na veselje, radost, smijeh. Isto tako bismo mogli dopuniti kako mentalnim preseljenjem u indijske koordinate nipošto nije prekinula pupkovinu

s hrvatskim poetskim ishodištima (pozivajući se na povremeno bratstvo od Ujevića do Šimića, na posestrime od Ivane Brlić do Vesne Parun).

8. Usporedba stvaralaštva Anke Petričević i Vesne Krmpotić

Na kraju rada donosim usporedbu stvaralaštva književnica Anke Petričević i Vesne Krmpotić. Na početku donosim najveće uspjehe obiju književnica. Anka Petričević je utemeljiteljica je 1975. i urednica biblioteke asketsko-mističnih djela Symposion. Uredila je sto četrdeset naslova, a sama je objavila osamdeset knjiga duhovne poezije, proze, eseja i teoloških rasprava. Zastupljena je u mnogobrojnim antologijama hrvatskog pjesništva te je višestruko nagrađivana pjesnikinja.

Vesna Krmpotić je sastavila je i prevela mnogobrojne antologije indijske i egipatske književnosti, pisala kulturno-povijesne knjige, a objavljivala je i eseje, književne prikaze i prijevode te je i dobitnica Nagrade »Vladimir Nazor« za životno djelo. Vesna Krmpotić nas je napustila 2018. godine, dok Anka Petričević, s. Marija od Presvetog Srca danas živi i djeluje u redovničkoj zajednici sestara klarisa u strogoj klauzuri Samostana sv. Klare u Splitu.

Koje su sličnosti i razlike u djelima ovih dviju književnica? Stvaralaštvo Anke Petričević drugačije je od drugih književnika razdoblja krugovaša zbog toga što u njenom opusu zamjećujemo istovremeno rađanje i rast ljubavi prema književnom pozivu i predanje ka kršćanskom pozivu redovnice. Negdje u dubini duše, ona nosi ljubav i neminovnu borbu, treba li ostati u svijetu ili poći k redovničkom životu. Tijekom njezina studiranja i mladenačkih godina uz navedene ljubavi prema književnosti i Bogu je naglašena i ljubav prema socijalnom životu i ljudima. U njoj pobjeđuje Vječna ljubav, ali ne odustaje ni od ovozemaljskog poziva književnosti. Polako, rastući u Bogu razvija se u plodnu stvarateljicu, lirsku pjesnikinju, proznu pripovjedačicu, dramsku spisateljicu i asketsko-teološku esejisticu. Njezina uspjeh kao književnice se upravo krije u onoj ljubavi prema socijalnom životu koji je prethodno spomenut. Tijekom svog studiranja je upoznala razne uspješne književnike i ljude te se uz druženje s njima razvila kao čovjek i književnik što joj je zasigurno pomoglo u tome da nastavi svoj uspjeh kao književnica, iako provodi cijeli svoj život u redu koji nema komunikaciju s vanjskim svijetom.

Nasuprot nje, Vesna je spisateljica i osoba čudesne biografije: poznavala je i povezivala toliko različite kulture, proputovala svijet, pisala neobične knjige, susretala ljude čudesnih spoznajnih

i proročkih moći. Radoznala, sklona istraživanju, usudila se u svojim ranim tridesetima — kad su njezine kolegice sa studija psihologije i anglistike maštale o obitelji i mirnom poslu — otisnuti u daleku Indiju, dvije je godine tamo studirala bengalski jezik i putovala Indijom, upoznala njezinu kulturu, ali i ljude, ne samo u velikim gradovima, već i u zabiti.

Okolnosti u kojima su se književnice nalazile, borbe koje su prolazile su uvelike utjecaju na njihovo stvaralaštvo, pa kod Anke Petričević vidimo borbu između slobodnog mladenačkog života i života s Bogom i religioznošću, dok kod Vesne Krmpotić vidimo borbu sa životom, bolešću sina i oca i sumnjom u Boga. Ono što definitivno povezuje ove dvije književnice je vjera. Kod Anke Petričević vidimo utjecaj vjere kroz redovnički poziv, dok kod Vesne Krmpotić vidimo utjecaj vjere kroz putovanja, te veliki utjecaj budizma i hinduizma koje je susrela na svojim putovanjima. Sličnosti koje vidimo iz njihovih biografija je ta da su obje književnice imale težak život i svoje osobne borbe, dok razliku vidimo u odnosu književnica prema Bogu.

Obje književnice nas upoznaju s njima samima kroz njihove biografije, Anka Petričević u knjizi *Žeđa za vječnom ljubavlju*, a Vesna Krmpotić u knjizi *Vlastopis*. Anka Petričević nas kroz svoju knjigu upoznaje s dječjim i mladenačkim godinama autorice kao i ratnim zbivanjima u to vrijeme ponajprije u Lovreću, studentskim danima s naglaskom na tadašnja kulturna zbivanja. Riječ je o životu i redovničkom pozivu mlade djevojke iz maloga mjesta, o njenim intimnim dilemama i težnjama te o slaganju istih putem prisjećanja u okvire romana u kojem veliku ulogu zauzimaju kronologija, kreacija, intimna i društvena zbivanja. Djelo je iznimno sadržajno, slojevito i reljefno. Vesna Krmpotić nas u svome djelu *Vlastopis* upoznaje sa svojim mladenačkim danima, selidbama, ratnim zbivanjima, svojim počecima u književnosti, boravku u Indiji, pa kasnije Beogradu i Kairu te o bolesti svog sina koja je ponajviše utjecala na njezin život pa i stvaralaštvo. Upravo je mnoge pjesme i priče posvetila svom rano preminulom sinu.

Kao što možemo zaključiti, obje književnice su proživjele rat u Hrvatskoj, osobne tragedije, unutarnja preispitivanja i unutarnje vrtloge, što se može iščitati iz njihovih pjesama i proze.

Ono na što ćemo staviti poseban naglasak kod usporedbe ovih dviju književnica je njihov odnos prema vjeri, utjecaj vjere na njihov život pa samim time i na njihovo stvaralaštvo. Dok kod Anke Petričević imamo utjecaj samo kršćanstva, kod Vesne Krmpotić imamo utjecaj drugih istočnjačkih vjera. Anka Petričević govori o Bogu, svojim borbama i sumnjama, dok Vesna Krmpotić uvodi u svoje pjesništvo pojmove kao što je Apsolut. Riječ je o filozofskom pojmu koji se povezuje uz sveobuhvatnu, krajnju stvarnost, važnom za filozofiju idealizma koji se

često se koristi u predstavljaju Boga i božanskog. U pjesmama Vesne Krmpotić povezan je s konceptima koji su oblikovani u hinduizmu i budizmu, iz kojih uzima niz motiva i predodžbi.. Zajednički koncept poezije ovih dviju književnica je žudnja za transcendencijom. Prije nego pređemo na temu transcendencije i način na koji se ostvaruje unutar njihovih poezija željela bih spomenuti i kako su obje spisateljice pripadale *krugovašima*. Cvjetko Milanja tvrdi da se pri opisu poetičkih značajki Vesne Krmpotić moraju imati u vidu najmanje tri karakteristike. Prva se odnosi na onodobni *krugovaški* kontekst (Milanja, 2000: 176). Drugačija ideja i filozofija pjesništva druga je značajka pjesništva Vesne Krmpotić. Treća se tiče odnosa prema tradiciji hrvatskoga pjesništva gdje, kao što sam ranije spomenula u djelu, se Vesna Krmpotić ugleda na Ujevića, Parun, Slamniga i Šimića dok Anka Petričević svoje uzore u stvaralaštvu pronalazi u Pupačiću, Cesariću i Tadijanoviću. Iako su se oslanjale na pjesnike različitih stilova svi oni su vezani niti zvanom *krugovaši* te imaju isti cilj, a to jest borba za egzistencijom. Iako na potpuno različit način kako u prozi tako i u poeziji ovaj element je uvelike istaknut kod obje spisateljice. Obje su u svom izrazu moćne te ostavljaju interpretaciju pjesme otvorenu za svakog ponaosob da je doživi i analizira sukladno svojim životnim i književnim znanjem.

Poezija Anke Petričević puna je mistične atmosfere, stvara posebni ugođaja i vizualizira religijske motive, a manje se pažnje posvećuje ostvarivanju konkretne teme. Takva vrsta poezije donosi subjektivni, osobni pristup kojem je svrha osmisliti i svjedočiti svoje životno poslanje, životne korake i odabire, duhovno-mistična iskustva, darivanja bližnjemu, meditacije i transcendencije, doživljaje beskraj i vječnosti. Iščitavajući njezine pjesme prepoznavamo višeznačnost i polifoničnost, mističnost i iskustva transcendencije, tajnovitost i sugestivnost poezije. Pjesme su obogaćene zanosom i čeznućem, iskustvom mističnog i transcendentnog, opipljivoga i nedohvatnoga, osjetnoga i nadosjetnoga, unoseći u nj bol i iskustva vlastitoga bola koji je nerijetko metaforički stavljen u opozit žrtve i boli Isusa. Poetičari tu pojavu objašnjavaju kroz duboko doživljenu Božju ljubav u svjetlu transcendencije iz koje je neumorno crpila snagu za književno stvaralaštvo.

Poezija Vesne Krmpotić je u cijelosti sazdana od tajanstvene žudnje, ali je ona za razliku od Anke Petričević odlučila promišljati o ovom motivu vođena tezama mislilaca koji su i sami bili na tragu povezivanja žudnje i onostranosti. Tim više što je sama autorica upravo u svojoj poeziji tematizirala i propitivala pjesnički jezik, njegove dosege i mogućnosti, glad duha, nemir žudnje, smisao žudnje, bit poezije, odnos prema egzistenciji i esenciji, njihov rascjep, odnos prema tom rascjepu i ulogu pjesme u prevladavanju tog rascjepa, te ulogu pjesme u spoznaji. Žudnja Vesne Krmpotić je usmjerena prema žudnji samoj kao takvoj, mističkoj spoznaji i za znanjem. Samim

time žudnja za transcendencijom se nameće kao glavni motiv njezina pjesništva. Pjesnički tekst koji je pisan u zanosu, iz žudnje, integrira nepoznanicu u sebe, neiskazivo uvodi u iskazivo, a u posezanju za neiskazivim jezik se transformira. Upravo neiskazivo integrirano u tekst čini taj tekst otvorenim za ulazak čitatelja dok ulazak čitatelja u tekst je istovremeno i stvaranje. To je upravo ono što se događa i u spisateljičinoj lirici, a što i sama predstavlja kroz autopoetičke tekstove. Ideja koju je ona uspostavila i s kojim se mnoga kritika složila jest da je poezija dokaz postojanja onostranog. Pjesnička žudnja za iskazivanjem neiskazivog se u oba opusa poistovjećuje sa žudnjom za transcendencijom i to je ono što zapravo spaja opuse ovih dviju iznimnih spisateljica.

Zaključak

Na kraju diplomskog rada možemo zaključiti da su Anka Petričević i Vesna Krmpotić književnice koje su vrijedne pažnje i poštovanja u hrvatskoj književnosti. Obje književnice su

ostavile veliki trag svojim djelima, Anka Petričević je objavila 80 knjiga i autorica je 140 naslova, dok je Vesna Krmpotić objavila preko 100 naslova, među kojima su pjesničke zbirke i romani. Obje su radile kao književnice i prevoditeljice te iako su obje različitog zanimanja i života, vidjeli smo da postoje mnoge sličnosti u njihovim autobiografskim djelima.

Kada bi tražili najveću sličnost između djela ove dvije književnice, to bi bila *djela Žeđa za vječnom ljubavlju i Brdo iznad oblaka* u kojima spisateljice govore o sebi, svom životu, životnim okolnostima s kojima su se susrele. Kada napravimo usporedbu pjesništva, kod Anke Petričević su glavni motivi Bog, unutarnja previranja i sumnje, dok kod Vesne Krmpotić u pjesmama vidimo sudbinu, tugu, tragediju, smrt i ništavilo. Ono nešto što ih pokreće i tjera na osobni rast je i stvaralaštvo kod obje književnice. Kod Vesne Krmpotić uz stvaralaštvo pokretači su i ljepota življenja, čežnja, majčinska ljubav i iskupljenje dok kod Anke Petričević je glavni pokretač vjera, ljubav prema Bogu i pronalazak unutarnjeg mira.

Ono što povezuje ove dvije književnice s *krugovaškom* generacijom je to što je pjesništvo Vesne Krmpotić zaokupljeno je traganjem za mističkim simbolima života, dok je pjesništvo Anke Petričević zaokupljeno traganjem za smislom i Bogom i miješanjem ljudskog i božanskog. Prozna djela obje književnice su zaokupljena ovozemaljskim mukama, traganjima za boljim, svakodnevnim temama i osobnim unutarnjim borbama.

Možemo na kraju rada naglasiti koliko su ove dvije književnice važne za hrvatsku književnost činjenicom da su uvele žensko pismo u našu književnost, da su progovorile o osobnim previranjima, osjećajima, životnim tragedijama bez zadržke i ogolile se čitatelju, što je malo kome pošlo za rukom kao njima.

Literatura

Knjige

1. Buljac, M., (2009). Duga umiranja. U: Kritičke prosudbe o djelima s. Marije od Presvetoga Srca (Anke Petričević) 209-210. Split; Matica hrvatska.

2. Buljac, M., (2017). Pogovor. U: Sestra Marija od Presv. Srca. Hrvatska, domovino moja. 77-85. Split; Symposion.
3. Jelčić, D. (2004). Povijest hrvatske književnosti. Zagreb; Naklada Pavičić.
4. Krmpotić, V. (1956). Poezija. Zagreb; Matica hrvatska.
5. Krmpotić, V. (1970). Krasna nesuglasja. Zagreb; Matica hrvatska.
6. Krmpotić, V. (1983). Vilin svlak. Zagreb; Matica hrvatska.
7. Krmpotić, V. (1989). Niska. Banja luka; Glas.
8. Krmpotić, V. (1990). Brdo iznad oblaka. Zagreb; Globus.
9. Krmpotić, V. (1997). Unus ad unum. Zagreb; Matica hrvatska.
10. Krmpotić, V. (1999). Sedam koraka oko vatre. Zagreb; V.B.Z.
11. Lasić, S. (1970). Sukob na književnoj ljevici. Zagreb; Naklada 4100.
12. Mihanović, N., (1996). Poezija humanizacije svijeta. U: S. Marija od Presvetoga Srca (Anka Petričević). Moj vječni izvor. 5-12. Split; Symposion.
13. Mihanović, N., (2007). Alegorijska mističnost duhovne ljubavi. U: S. Marija od Presvetoga Srca. Tajanstvo dubina. 115-122. Split; Symposion.
14. Milanja, C. (2003). Hrvatsko pjesništvo od 1950. do 2000., II. i III. dio. Zagreb; Altagama.
15. Mrkonjić, Z., (2010). Suvremeno hrvatsko pjesništvo, svezak I, razdioba (1940-1970). Zagreb; V.B.Z.
16. Nemec, K. (2003). Povijest hrvatskog romana od 1945. do 2000. Zagreb; Školska knjiga.
17. Petrač, B., (2001). Pogovor zbirci 'Zov vječnih vrhunaca'. U: S. Marija od Presvetoga Srca. Zov vječnih vrhunaca. 76-81. Split; Symposion.
18. Petričević, A. (1990). Žeđa za vječnom ljubavlju. Split; Književni krug Split.
19. Petričević, A., (1989). Tužaljke. (Trska). Biblioteka suvremenih pisaca. Split; Književni krug.
20. S. Marija od Presvetoga Srca, (2011). Pjesme srca. Split; Symposion.
21. Sorel, S. (2016). Kidipin glas. Zagreb; Antibarbarus.
22. Šicel, M. (1997). Hrvatska književnost. Zagreb; Školska knjiga.
23. Peruško Vindakijević, I. (2015). Od oktobra do otpora. Zagreb; Fraktura.

1. Pavličić, P. (2003). Hrvatska lirika pedesetih godina: tipološki opis“ u Zborniku radova V. (Krugovi i hrvatska književnost pedesetih godina prošlog stoljeća), Književni krug Split.

Članci u tiskanom časopisu

2. Bakran, T. (2018). Koncept žudnje u poeziji Vesne Krmpotić. Književna republika, broj 9-10, godište X. Zagreb.
3. Buljac, M. (2019). Pjesništvo s. Marije od Presvetog Srca- Anke Petričević. Kroatologija 10 (2019). broj 1. 17-37.
4. Krmpotić, V. (2018). Vlastopis. Književna republika, broj 9-10, godište X. Zagreb.
5. Maroević, T. (2012). Vesnina niska. Književna republika, broj 10-12, godište X. Zagreb.
6. Zima, Z., (2012). Za let, si Vesna, stvorena. Književna republika, broj 10-12, godište X. Zagreb.

Završni i diplomski radovi

1. Tolić, M. (2019). Autobiografska proza "Žeđa za vječnom ljubavlju" Anke Petričević/ Završni rad. Zadar: Sveučilište u Zadru.

Natuknica u enciklopediji

1. autobiografija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 11. 7. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=4710>>.
2. Petričević, Anka. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 11. 7. 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=47936>>.

Sažetak

Anka Petričević i Vesna Krmpotić su hrvatske književnice koje su objavljivale autobiografije, poeziju i prozu. Najvažnija djela Anke Petričević su *Žeđa za vječnom ljubavlju*, *Tužaljke*, *Molitve srca*, dok su najvažnija djela Vesne Krmpotić *Poezija*, *Ljevanica za Igora*, *Vlastopis* i *Stotinu i osam*. Obje književnice su svoj književni uspjeh doživjele u skupini *krugovaša*, koji su svoja prva djela objavljivali u časopisu *Krug*, po kojem je ovaj pokret i dobio ime. Petričević i Krmpotić pišu o tuzi, tragediji, vjeri, obitelji i svom životu, ali svaka na svoj način. Smatram da je upravo ta razlika u pisanju o istim stvarima ono što mi je privuklo pažnju i navelo me da pišem diplomski rad na ovu temu. Kroz diplomski rad donose se biografski podaci o objema književnicama, odlike njihovog stvaralaštva te odlike njihovih autobiografskih djela, podijeljenih na autobiografsku poeziju i prozu.

KLJUČNE RIJEČI: Krmpotić, Petričević, autobiografija, poezija, proza, pisanje.

Summary

Anka Petricevic and Vesna Krmpotic are Croatian writers who published autobiographies, poetry and prose. Anka Petričević's most important works are *Thirst for Eternal Love*, *Lamentations*, *Prayers of the Heart*, while Krmpoticka's most important works are *Poetry*, *Pouring for Igor*, *Vlastopis* and *Hundred and Eight*. Both women writers experienced their literary success in the group of *Krug* people, who published their first works in the magazine *Krug*, after which this movement got its name. Petricevic and Krmpotic write about sadness, tragedy, religion, family and their lives, but each in their own way. I believe that it is precisely this difference in writing about the same things that caught my attention and led me to write a thesis on this topic. Biographical information about both women writers, the characteristics of their creativity and the characteristics of their autobiographical works, divided into autobiographical poetry and prose, is provided through the graduation thesis.

KEY WORDS: Krmpotic, Petricevic, autobiography, poetry, prose, writing.